

dCIDOB 79.

Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos móns. Nigèria: un gegant en dificultats.

Introducció.

Àfrica Subsahariana, subcontinent de mil colors, amb diversitat de llengües, ètnies i tot tipus d'expressions culturals; proper i desconegut.... Precisament les poques informacions que ens arriben se centren només en l'escenari real, però no únic, de tots els desastres possibles: guerres, corrupció, fam.

Davant aquest panorama, hem volgut anar més enllà i conèixer amb més profunditat dos estats, Nigèria i Sud-àfrica, que en l'actualitat estan duent a terme un procés polític singular. Aquests dos països, també per les seves característiques geogràfiques i demogràfiques, semblen haver-se convertit en motor i potència del seu context regional. En el cas de Nigèria, el general Olusegun Obasanjo tracta de posar ordre a un caos que es va agreujar durant el període de la dictadura militar del funest Sani Abacha. Polític de llarga trajectòria professional, Obasanjo s'enfronta al repte de democratitzar unes institucions anquilosades, desprestigiades per la corrupció, al mateix temps que ha de fer front a la contestació de les poblacions del sud, que reclamen una millor distribució de les riqueses del petroli, i a les temptacions islamistes dels estats del nord, obstinats a aplicar la xària.

Per la seva banda, Sud-àfrica s'ha convertit en un referent per la liquidació pacífica d'un règim d'exclusió institucionalitzat, l'apartheid. La transició, modèlica gràcies a la prudència de Nelson Mandela i l'habilitat de Frederick de Klerk, es pot dir que va acabar amb el dictamen de la Comissió de la Veritat i la Reconciliació, així com amb la posterior celebració de les segones eleccions democràtiques i multiètniques, el 1999, guanyades altra vegada pel Congrés Nacional Africà. El nou president, Thabo Mbeki, l'hereu de Mandela, s'ha trobat un Estat més estructurat que el nigerià, però tanmateix ha d'encaixar la deserció de la comunitat blanca, preocupada per la creixent criminalitat i perquè no troba el seu lloc a la nova Sud-àfrica, com també les inquietuds de la majoria negra, que de moment ha experimentat pocs canvis en la millora del seu nivell de vida. Els dos estats comparteixen una política regional ambiciosa. Nigèria és la potència de l'Àfrica Occidental, capaç d'intervenir en els conflictes de la zona (Libèria, Sierra Leone) i d'imposar els seus criteris en els organismes regionals, com la Cedeao. Sud-àfrica ha recuperat el protagonisme que li corresponia per la seva capacitat econòmica i el seu pes demogràfic. És líder polític i econòmic d'una regió dinàmica, que va patir les conseqüències de l'apartheid i que encara avui viu una guerra a Angola, està implicada en una altra a la República Democràtica del Congo i segueix amb preocupació la crisi de Zimbabwe.

Un altre aspecte dels dos països que no hem pogut deixar de banda és la seva riquesa cultural, ja que creiem que no podem entendre la situació present d'ambdós estats sense conèixer les ànimes que hi habiten. Finalment, també hem considerat important fer referència a una malaltia com la sida, pandèmia que s'ha convertit tant a Nigèria com, sobretot, a Sud-àfrica en motiu d'alerta nacional. Les implicacions dels seus efectes sobre la vida política, social i econòmica dels països es comencen a intuir, i les previsions no són massa optimistes.

NIGÈRIA i SUD-ÀFRICA

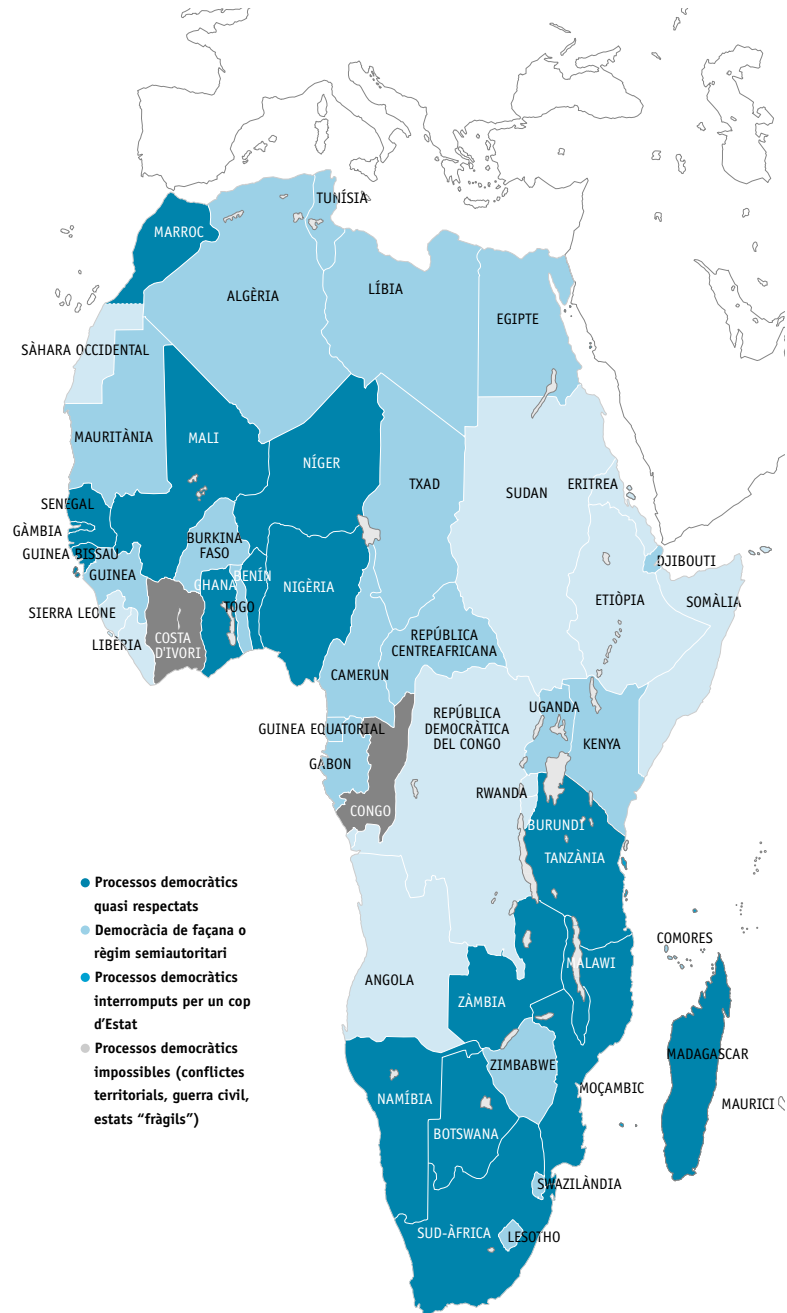
dCIDOB 79.

**Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos
móns. Nigèria: un gegant en
dificultats.**

Àfrica un continent en moviment...

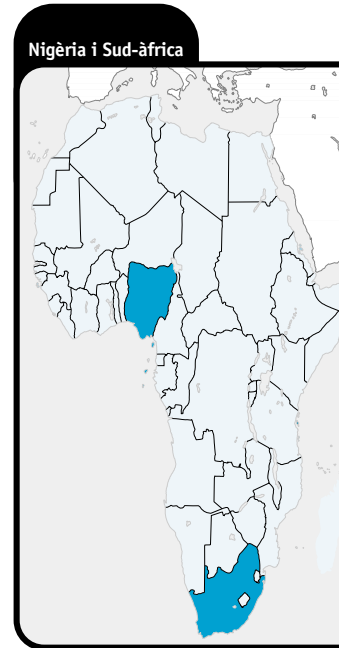
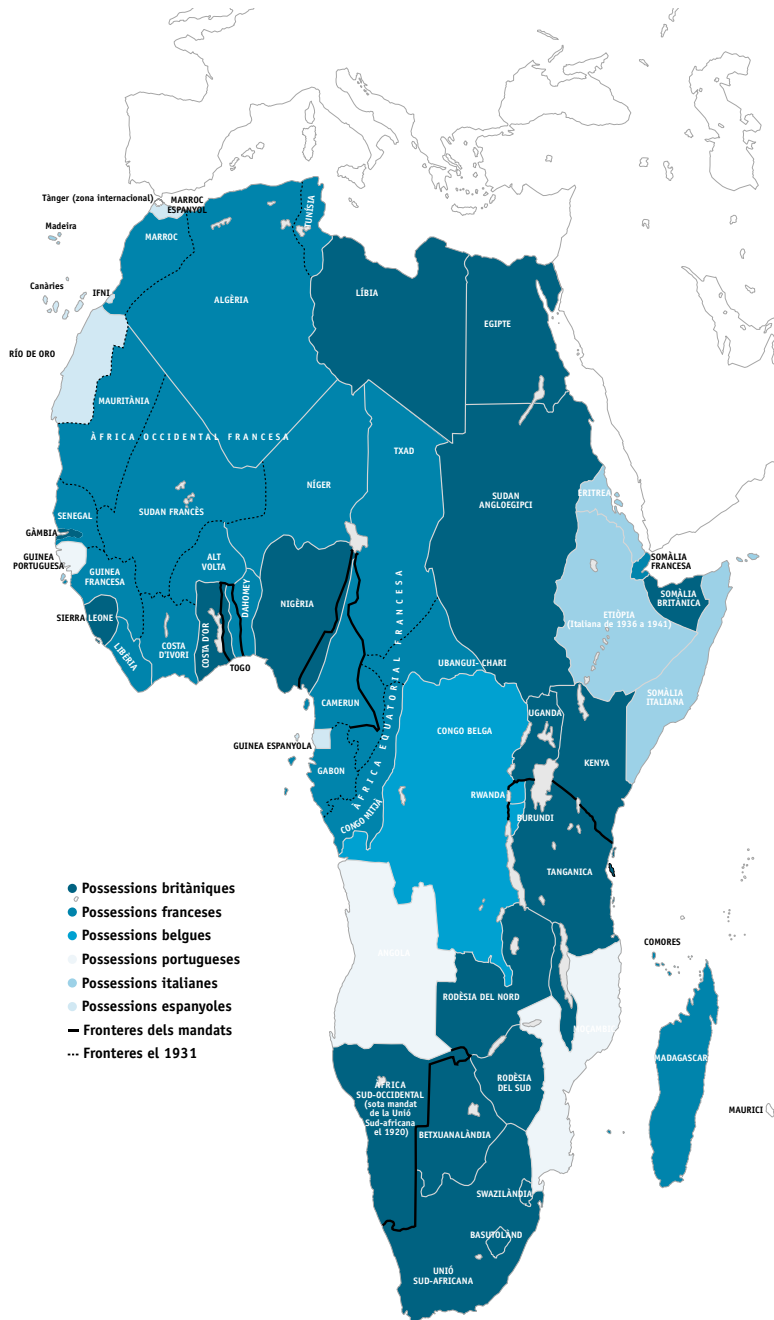
ÀFRICA UN CONTINENT EN MOVIMENT... ►

CAP A LA DEMOCRATITZACIÓ? ►

Font • Le Monde Diplomatique i elaboració pròpia (dades de maig de 2000)

HISTÒRIA: FRONTERES COLONIALS ▶

Font ▶ Ilife, J. (1998) *Àfrica. historia de un continente*. Madrid: Cambridge University Press

dCIDOB 79.

Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos móns. Nigèria: un gegant en dificultats.

**Nigèria. Un gegant en dificultats.
Antoni Castel**

NIGÈRIA

UN GEGANT EN DIFICULTATS

Antoni Castel Universitat Autònoma de Barcelona. Centre d'Estudis Africans

Nigèria es confirma com la potència regional de l'Àfrica occidental, un paper que reclama des de la independència, tant pel seu pes demogràfic (més de 120 milions d'habitants) com econòmic (és el primer productor de petroli del continent). Les passades intervencions a Libèria i a Sierra Leone, encapçalant les forces d'interposició (Ecomog) de la Comunitat Econòmica d'Estats de l'Àfrica Occidental (Cedeao, en francès; Ecowas, en anglès), han demostrat que Nigèria, malgrat la corrupció, les tensions comunitàries i les restriccions pressupostàries, actua de gendarme de la regió, amb un exèrcit que disposa de la capacitat logística per dur a terme missions a l'exterior.

La consolidació de Nigèria es produeix en un moment de convulsions a la regió. Costa d'Ivori, la joia de la francofonia al continent, no acaba de superar la crisi que arrossega arran de la mort del pare de la independència, Félix Houphouët-Boigny, el 1993. Libèria està pacificada, però el president Charles Taylor, enemistat amb els nigerians, sembla atiar el foc dels conflictes dels països veïns en donar suport als rebels del Front Revolucionari Unit (FRU) de Sierra Leone i amenaçar l'estabilitat de Guinea. Sierra Leone, malgrat la intervenció de les Nacions Unides, viu una guerra provocada per una guerrilla sense ideologia que s'alimenta dels diners que obté dels diamants que ven a través de Libèria i Burkina Faso.

Les relacions amb França i els EUA ▶ En una Àfrica occidental tan convulsa fa falta més que mai una Nigèria forta i estable, perquè quan Nigèria s'encostipa tota la regió trontolla. França i els Estats Units, conscients dels riscos que suposaria una Nigèria que anés a la deriva, han donat suport a les reformes del president Olusegun Obasanjo, que creuen indispensables per frenar la corrupció, modernitzar les infraestructures i democratitzar un país complex, en el qual no s'han apaivagat els recels comunitàris.

La diplomàcia francesa ha variat la seva tradicional política, basada en donar suport als seus aliats, en especial Costa d'Ivori, per frenar les aspiracions regionals dels nigerians. Les relacions franconigerianes, tenses a partir del rebuig nigerià als assajos nuclears al Sàhara l'any 1960 i del posterior suport de París als secessionistes de Biafra el 1967, han millorat de forma notable des de la visita del president Jacques Chirac a Abuja, el juliol de 1999. Amb el canvi d'actitud, França s'afiança en el país més important de l'Àfrica anglosaxona, un territori heterogeni però unit per la llengua colonial que se li resisteix.

Com que els negocis són els negocis, les diferències polítiques no han impedit que Nigèria s'hagi convertit en el principal soci comercial de l'Àfrica occidental. Les transaccions de França amb Nigèria són més importants que les que manté amb tota l'Àfrica occidental francòfona gràcies a la compra de petroli i a la venda de productes manufacturats. Més de 300 empreses franceses s'han establert a Nigèria, entre elles la fàbrica de vehicles Peugeot.

Amb els Estats Units, les relacions són fluides des de la mort del general Sani Abacha, el juny de 1998. Mort el dictador, que havia enverinat unes relacions bilaterals tradicionalment cordials perquè hi havia un interès recíproc, la diplomàcia nord-americana es va abocar en el programa de restauració de la democràcia impulsat pel general Abdulsalam Abubakar amb el vistiplau dels militars. Això no obstant, les advertències del Departament d'Estat contra Abacha no van afectar les transaccions comercials. Nigèria és el primer soci comercial dels Estats Units a l'Àfrica subsahariana, gràcies al petroli. Com ens recorda John Stremlau a la revista *Foreign Affairs*, "Washington importa el 16% del petroli de l'Àfrica, una xifra

NIGÈRIA: UN GEGANT EN DIFICULTATS

que pot augmentar en els propers anys pels descobriments de nous jaciments a Angola". De moment, Nigèria és el cinquè proveïdor de petroli dels Estats Units.

Per demostrar que Nigèria és una de les prioritats en la política exterior nord-americana, el president Bill Clinton va visitar Abuja l'agost del 2000. Una visita que no havia pogut fer durant el període africà de març de 1998 perquè Abacha, encara en el poder, estava proscrit arran de l'execució de l'escriptor Ken Saro-Wiwa, el novembre de 1995. En el viatge, Clinton va donar suport a les reformes promeses per Olusegun Obasanjo, investit president el maig de 1999, i va lligar la participació nigeriana en el programa Iniciativa de Resposta a les Crisis Africanes (ACRI), embrió d'una força d'intervenció africana entrenada pels Estats Units. No va dir res dels excessos de l'Exèrcit al delta del Níger contra les minories, sobretot els ijaws, que reclamen que els diners del petroli s'inverteixin en la regió.

Amb el canvi d'Administració a Washington, i la substitució del demòcrata Clinton pel republicà George W. Bush, el Departament d'Estat ha tornat a parlar de violació dels drets humans i de corrupció. En el document fet públic el març del 2001, la diplomàcia que dirigeix Colin Powell denuncia que "la policia, l'Exèrcit i les forces de seguretat continuen cometent execucions extrajudicials i usen una força excessiva per reprimir el desordre civil i la violència ètnica". Unes denúncies que han quedat mitigades per

la intervenció de Powell, el mateix mes, davant el Comitè de Relacions Internacionals, en què va dir que Obasanjo condueix Nigèria cap a la "la via correcta".

El contrast entre la imatge exterior i interior ▶ Superat un aïllament, que tanmateix no va impedir que Nigèria durant el règim militar dictés la seva política a l'Àfrica occidental, Obasanjo encapçala iniciatives continentals. Amb els presidents algerià, Abdelaziz Bouteflika, i sud-africà, Thabo Mbeki, impulsa una espècie de pla Marshall, el programa Millennium per Àfrica, que identifica les causes, conegudes per tots, de l'empobriment: la manca de pau i seguretat, la mala gestió, la feblesa de les institucions democràtiques, la corrupció i les deficients infraestructures. Obasanjo també coincideix amb Mbeki en considerar prioritària la lluita contra la sida, que assoleix característiques de pandèmia. L'abril del 2001 va celebrar una cimera a Abuja, convocada per l'Organització de la Unitat Africana (OUA), en la qual es va demanar a Occident més ajuda per aturar una malaltia que amenaça delmar regions senceres del continent.

La bona imatge exterior i el protagonisme del president contrasten amb la decepció interna per unes reformes que l'oposició considera insuficients i l'increment de les tensions comunitàries arran de la instauració de la xària (lleï islàmica) a alguns estats del nord, poblats majoritàriament per musulmans.

NIGÈRIA: UN GEGANT EN DIFICULTATS

Líders nigerians des de la seva independència

	ADMINISTRACIÓ	DATA DE GOVERN	CÀRREC
Alhaji Abubakar Tafawa Balewa	civil	ag. 1957 - gen. 1966	Primer ministre
Benjamin Nnamdi Azikiwe	civil	oct. 1963 - gen. 1966	President de la República
Johnson Thomas Umurakwe Aguiyi-Ironsi	militar	gen. 1966 - jul. 1966	Cap del Govern militar
Yakubu Gowon	militar	ag. 1966 - jul. 1975	Cap del Govern militar
Murtala Ramat Muhammed	militar	jul. 1975 - feb. 1976	Cap del Govern militar
Olusegun Obasanjo	militar	feb. 1976 - oct. 1979	Cap del Govern militar
Alhaji Shehu Usman Aliyu Shagari	civil	oct. 1979 - dec. 1983	President de la República
Muhammadu Buhari	militar	dec. 1983 - ag. 1985	Cap del Govern federal militar
Ibrahim Badamasi Babangida	militar	ag. 1985 - gen. 1993	President Consell General de les Forces Armades
Ernest Adegunle Oladeinde Shonekan	civil	ag. 1993 - nov. 1993	Cap del Govern nacional interí
Sani Abacha	militar	nov. 1993 - juny 1998	President del Consell General Provisional
Abdulsalam Abubakar	militar	juny 1998 - maig 1999	President del Consell General Provisional
Olusegun Obasanjo	civil	maig 1999 -	President de la República

AZIKIWE

GOWON

BUHARI

OBASANJO

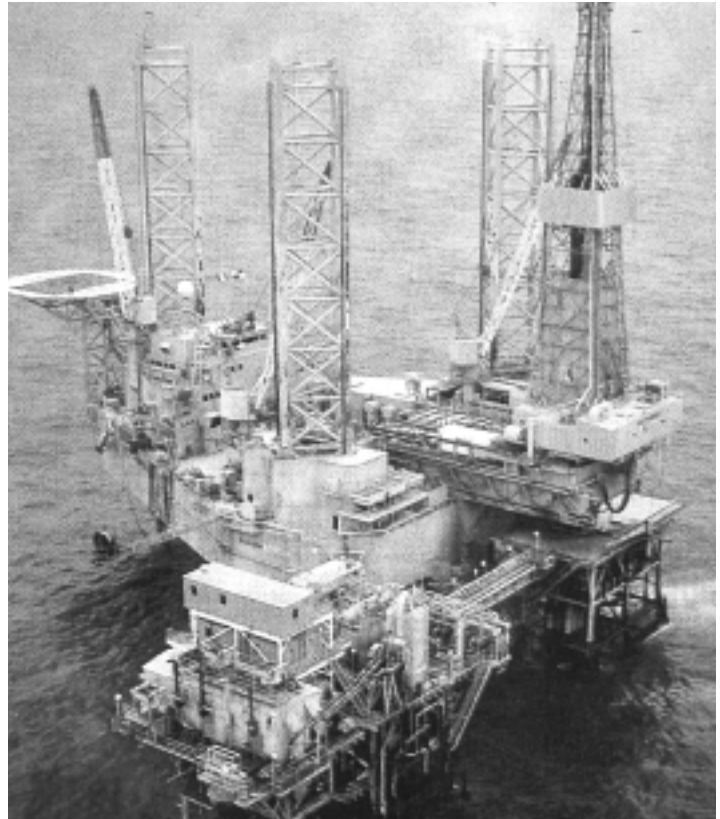
Font • onlinenigeria.brinkster.net

La corrupció no és tan escandalosa com durant el període d'Abacha, però encara és omnipresent, un fet que espanta moltes inversions estrangeres, provoca el malbaratament del recursos naturals i impedeix la reactivació econòmica, com reconeix el Departament d'Estat nord-americà. Les infraestructures estan en un pèssim estat, falta la benzina, a dues passes de les refineries i l'Estat ha renunciat a l'educació i la sanitat públiques perquè s'han retallat les despeses socials, com exigeix el programa d'austeritat impulsat pels Fons Monetari Internacional.

Aquestes dades catastròfiques encara xoquen més perquè són les d'un país que produeix més de dos milions de barrils diaris de petroli d'alta qualitat (*Bonny Light*). Karl Maier recorda en el llibre *This House has Fallen: Midnight in Nigeria* que el petroli ha permès l'ingrés de 280.000 milions de dòlars des de finals dels anys cinquanta, quan es van començar a explotar els pous, encara sota la sobirania dels britànics. No solament no s'ha fet res de profit amb aquesta milionada, que ha anat a parar a les butxaques i als comptes corrents dels militars i dels qui han tingut la sort de ser ministres o alts càrrecs del Govern federal, sinó que el deute extern pesa com una llosa de 32.000 milions de dòlars.

La renda per càpita (280 dòlars) és més baixa que fa vint anys, i seria necessari un creixement anual del 5% fins al 2010 per recuperar el poder adquisitiu anterior. I malgrat el petroli, Nigèria ocupa el lloc 146 sobre 174 en la llista de països segons l'índex de desenvolupament humà (IDH) de les Nacions Unides de 1999.

La pobresa, més impactant a les zones rurals, les profundes desigualtats socials i el sentiment generalitzat que tot val, que no hi ha límits ètics a l'enriquiment, alimenten els negocis bruts, en especial els de les màfies del narcotràfic, de la falsificació de monedes i de les estafes, en les quals s'utilitzen fins i tots els edificis oficials com a esquer.

Les minories i el petroli. El cas del Delta ▶ La impotència davant les injustícies i la voracitat del Govern central, malgrat ser un Estat federal, també provoquen el replegament identitari i comunitari. Al delta del Níger, els ijaws i els ogonis estan en revolta contra el Govern d'Abuja, que acusen d'endur-se els diners del petroli que es bombeja a la regió. Obasanjo va visitar la ciutat de Warri per calmar els ànims, un viatge que no va servir de res perquè el novembre de 1999 l'Exèrcit va destruir la localitat d'Odi (estat de Bayelsa) en resposta a la mort de 12 policies. Els excessos de l'Exèrcit als sis estats del Delta venen de lluny, como recorden els informes de l'organització nord-americana Human Rights Watch. És una revolta per l'abandonament governamental d'una zona que produeix tot el petroli de Nigèria i que, a canvi, rep una contaminació que ha destruït l'agricultura. Un estudi de la CIA, publicat pel diari *The Washington Post*, assegura que entre 1986 i 1996 s'han vessat al Delta 2,5 milions de barrils de petroli, l'equivalent a 10 vegades l'accident del petrolier *Exxon Valdez*.

El petroli vessa perquè es foraden els oleoductes per robar el combustible, una pràctica que ja ha provocat centenars de morts entre els camperols que sobreviuen amb el petroli que furten. Però també vessa de manera espontània, ja que les instal·lacions són velles, i les companyies, tant les occidentals com les nigerianes, no semblen gaire disposades a invertir en manteniment ni en renovació de material.

Davant la situació explosiva de la regió, Obasanjo es va comprometre a tornar als estats del Delta el 13% dels ingressos del petroli, que s'han d'utilitzar per fomentar el desenvolupament. Durant el règim militar, el percentatge era de l'1%, però els diners es perdien pel camí.

La situació al nord del país ▶ El nord està tan calent com el sud. La instauració de la xària a l'estat de Zamfara, l'octubre de 1999, una iniciativa seguida per altres estats de majoria musulmana, ha accentuat les diferències comunitàries. Malgrat que Obasanjo ha criticat la mesura adoptada pels governadors musulmans, no ha pogut fer res per aturar uns enfrontaments que han causat centenars de morts, en bona part cristians, i la destrucció de mesquites i esglésies a Kano y Kaduna.

Els cristians perceben la xària com una amenaça, ja que consideren que la mesura trenca l'equilibri comunitari, tant religiós com ètnic, que fonamenta la federació. Aquesta mesura de desobediència dels hausses musulmans, influents en l'Exèrcit i els negocis, encoratja les temptacions secessionistes d'altres comunitats i regions: els iorubes demanen més autonomia, mentre que els ibos de Biafra tornen a reclamar la sobirania i mostren la bandera de la Biafra que el 1967 es va separar de Nigèria. Una separació, no acceptada per l'Exèrcit, que va provocar una de les guerres més cruentes que ha patit Àfrica. ■

dCIDOB 79.

Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos móns. Nigèria: un gegant en dificultats.

Expressions culturals nigerianes. Tot s'ensorra, tot es transforma en art.

Verónica Pereyra

EXPRESSIONS CULTURALS NIGERIANES

TOT S'ENSORRA, TOT ES TRANSFORMA EN ART

Verónica Pereyra especialista en Literatures de l'Àfrica Subsahariana

Nigèria, com també la resta de l'Àfrica Subsahariana, posseeix una quasi inesgotable riquesa d'expressions culturals que es caracteritzen fonamentalment per respondre a principis estètics, en moltes ocasions, allunyats de criteris artístics occidentals. En aquest sentit, sobresurt el fet que l'objecte artístic no pugui ésser considerat només des d'una perspectiva estètica formal, sinó també en relació amb una utilitat específica, així com amb les idees morals i religioses que expressa. Aquesta funcionalitat de l'art es reflecteix en el fet que en moltes llengües africanes una mateixa paraula significa "bell" i "bo". En moltes ocasions l'objecte artístic es manté inacabat: tenim l'exemple de la literatura oral, en la qual cada intèrpret transforma, afegeix o omet certs passatges o, com en el cas de l'escultura, el seu ús modifica i completa l'obra, que, en cas contrari, manca del valor final que adquireix amb la seva utilització. A aquest fet s'hi afegeix que a Nigèria, com a la resta del continent negre, existeix una forta tendència a combinar en una mateixa ocasió diferents expressions culturals; així, una narració de contes es veu acompanyada de música, danses i trets teatrals. Al mateix temps, es constata que l'art està inevitablement lligat a activitats diàries: es canta i balla en honor d'un notable, en assemblees públiques, bodes, funerals, festes de circumcisió, en la celebració del lliurament de les *egbe* (un sistema informal d'estalvi col·lectiu tradicional ioruba que pot tenir altres noms a cada regió del subcontinent) i fins i tot en el marc de les tasques agrícoles. Nigèria compta amb desenes d'ètnies que posseeixen trets culturals distintius que resulten d'una gran diversitat nacional i local. En l'actualitat, per citar un exemple, s'emeten programes de televisió i ràdio en 25 llengües diferents, tals com ioruba, ibo, igala, edo, haussa, fulani o ifik, que transmeten música i narracions tradicionals pròpies de cada un dels grups. Per altra banda, cada ètnia mostra també trets culturals diferenciats segons el grau d'influència de les cultures europea, nord-americana i/o àrab. En el cas dels ibos, l'extensa diàspora experimentada els ha sotmès a influències culturals extremament dissemblants. A més a més, si durant la colonització el Govern britànic va prohibir infinitat de manifestacions tradicionals, una vegada aconseguida la independència durant els anys seixanta, aquestes van ressorgir però amb formes adaptades a les noves circumstàncies de les comunitats. En tenim exemples com les societats ekpo i ekong de joves del sud-est i la societat ogoni a les àrees ioruba i edo del sud de Nigèria. Des del 1949, l'Institut Nigerià de Música, fundat a Onitsha aquell mateix any, s'ha anat especialitzant en diverses formes de música tradicional i, actualment, els instituts d'estudis africans de les universitats d'Ibadan i Ife, com també l'Escola de Belles Arts i l'Escola de Teatre de Zaria i Ibadan, són les principals institucions que promouen les arts tradicionals nigerianes, particularment la dansa i la poesia.

Música i dansa ▶ Nigèria comparteix, en música tradicional, els principis musicals bàsics de tot el subcontinent subsaharià: a) al marge de la notació occidental, la melodia, el ritme i l'estructura passen de músic en músic, tot i que cada un d'ells pot aportar la seva variació i interpretació; b) el ritme és l'element central, en un procés d'acceleració i superposició de línies rítmiques que poden sonar a desordre per a l'oïda no educada en aquest tipus de música; c) sobre un patró musical, s'improvisen variacions en una estructura cíclica. La música i la dansa són expressions culturals inseparables de la vida quotidiana nigeriana i cada ètnia posseeix les seves pròpies particularitats: cada

• Banda de música de l'ètnia ibo (foto: G. I. Jones Photographic Archive. Universitat de Cambridge. Museu d'Arqueologia i Antropologia)

comunitat utilitza diferents instruments tradicionals, diversos tipus de flautes, trompetes, xilòfons i nombroses varietats de tambors. Així mateix, cada poble balla de manera diferenciada i la dansa adquireix significats diferents. Per exemple, entre els ishans són característics els ballarins amb vestits colorits que es retorcen a l'aire; els tivs, en canvi, representen en l'*ayo* parelles de ballarins que treballen juntes, i la dansa femenina *aicaf* comporta la composició de cançons sobre esdeveniments de la vida diària. Tenim el cas molt interessant dels ubakales, pels quals la dansa és un mitjà per resoldre conflictes i fins i tot instituir canvis en la comunitat. Podem recordar també els ballarins d'*ekiti* entre els iorubes, els quals porten màscares tan pesades que només poden realitzar danses processionals. Pels hausses, la dansa es divideix entre la que es realitza en esdeveniments socials i la cerimonial dels ritus de possessió *bori*, en què s'usen gaites junt amb *kakaki* (llargues trompetes de metall), *dundun* (tambors amb forma de rellotge) i *tambura* (grans timbals dobles).

Respecte a la música contemporània, un dels seus pioners ha estat Hubert Ogunde, també reconegut com a iniciador de l'activitat teatral nigeriana moderna. Ogunde va incorporar instruments tradicionals a les seves obres dels anys quaranta. Per altra banda, moltes cançons tradicionals han estat readaptades per cantants populars, utilitzant instruments moderns; el resultat ha estat, no obstant això, tan diferent de les melodies tradicionals que s'han tornat difícils de reconèixer. Actualment, es combinen formes tradicionals amb música popular occidental, i aquesta síntesi ha exercit una influència notable en les creacions musicals d'altres països. S'han creat nous gèneres, com el *juju* (promogut per King Sunny Ade), que combina el so de diverses guitarres, veus i diàlegs de tambors, o l'afrojazz, elaborat per Fela Anikulapo Kuti, músic d'origen ioruba i líder de la nombrosa banda Egypt 80. La seva música es caracteritza per breus cançons i peces instrumentals prolongades, que sostenen, a la vegada, un discurs panafricanista altament polititzat que reivindica la llibertat i els drets del poble nigerià. De fet, Fela Kuti va crear el seu propi partit polític, el Moviment del Poble (MOP).

Literatura ▶ A grans trets, la producció literària nigeriana pot dividir-se entre l'expressió oral i l'escripta. La primera té els seus orígens en temps immemorials i posseeix diferents gèneres, com el panegíric, la poesia èpica, les narracions cosmogòniques o els mites i llegendes. Cal subratllar l'*oriki*, o el recitat d'elogi ioruba, la poesia èpica i el culte de possessió haussa (*bori*) i la poesia peul.

Amb referència a l'expressió escrita, els primers textos van aparèixer al país haussa, durant el segle XVII, en alfabet àrab; es tracta de poesia religiosa i didàctica que inclou cant, sàtira, panegíric i el culte de possessió ja mencionat. D'aquesta època destaca la figura d'Aminu Kano, poeta i novel·lista. Amb la colonització, l'alfabet llatí substitueix progressivament l'àrab, fet que permet una major aproximació als idiomes africans¹. De fet, les literatures escrites a la resta del país apareixen a mesura que els diversos idiomes es van estandarditzant. En aquest sentit, els missioners van ser un element clau en el desenvolupament de les literatures indígenes pel fet que van introduir la impremta i l'escolarització. Encara més, en la majoria dels casos, els primers textos en llengües locals van ser traduccions de la Bíblia.

De les literatures nigerianes escrites en llengües locals, la ioruba, que comença al segle XIX, té ja al segle XX la figura de D. O. Fagunwa, el qual escriu contes de fantasia i amb preocupació pedagògica, al mateix temps que es nodreix dels contes tradicionals iorubes. Més tard, Duro Ladipo adopta el discurs neotradicionalista que beu dels mites i drames històrics iorubes. Quant a la literatura escrita en ibo, val la pena mencionar el clàssic de Pita Nwana, *Omenuko* (*L'home que va parlar en moments de crisi*). Encara que sigui d'estandardització tardana, la literatura ibo també compta amb figures com Chinua Achebe, el qual promou la cultura ibo, entre d'altres, a través de l'edició de revistes, com *Uwa Ndi Ibo*, i escriu alguns dels seus poemes en aquest idioma.

Respecte a la literatura nigeriana en anglès, hem de dir que aquesta és una de les més riques i valorades del subcontinent. De gran creativitat, aquest patrimoni literari comença a fer-se conegut amb Amos Tutuola, que el 1952 publica *El bebedor de vino de palma* (1974), amb el qual "inventa" l'anglès nigerià, adaptant-lo a par-

EXPRESSIONS CULTURALS NIGERIANES

tir de la sintaxi i una mica de lèxic iorubes. Més tard, sorgeix una generació d'escriptors amb formació universitària que perfecciona el seu estil i la seva tècnica. De fet, el primer premi Nobel de literatura de l'Àfrica negra va recaure el 1986 en un representant d'aquesta generació: el ioruba Wole Soyinka. Aquest va néixer a Abeokuta i va estudiar a les universitats d'Ibadan, Leeds i Londres. En tornar a Nigèria es presenta la seva obra *La dansa dels boscos* amb motiu de la independència. Del 1960 al 1962 col·labora amb la revista *The Horn*, de gran importància per a les lletres nigerianes. El 1967 és empresonat per raons polítiques i reconegut pres de consciència per Amnistia Internacional. Exiliat des del 1994, Soyinka segueix amb la seva activitat literària i política i és una de les veus més conegudes de la intel·lectualitat africana en el món occidental.

L'expressió literària en anglès també té una extraordinària varietat: des de la lírica erudita de Christopher Okigbo fins a l'anglès-pidgin de Cyprian Ekwensi, fidel a l'idioma de les masses urbanes, especialment dels suburbis de Lagos. Sobresurten també Chinua Achebe amb el clàssic *Todo se derrumba* (1958), que tracta del final de la societat rural africana i l'inici caòtic del nou Estat, o bé el militant ogoni Ken Saro Wiwa, el qual descriu a *Sozaboy* (1987) el conflicte de Biafra i la maduració d'un noi a través de la guerra. Una nova via literària és la que han constituït els escriptors de la recent diàspora al Regne Unit i als EUA, el representant més destacat de la qual és Ben Okri, guanyador el 1991 del premi Booker. A l'altre extrem, trobem la literatura d'Onitsha, de gran èxit entre les masses populars nigerianes. Es tracta d'una literatura de mercat que s'ha estès a altres països del subcontinent. Es barregen registres, s'introdueixen neologismes i aportacions de diferents argots mentre coexisteixen temes tan diferents com la política, els conflictes racials o els tumults de les independències, junt amb sexe i violència.

El teatre nigerià també posseeix dues vessants: l'oral i l'escrita. A les cerimònies tradicionals amb clars elements teatrals² van seguir, al segle XX, els primers teatres moderns nigerians, consistents en companyies liderades per tres autors iorubes: Hubert Ogunde, Kola Ogumola i Duro Ladipo. Després d'un inici amb dramatitzacions de la Bíblia, Ogunde va realitzar l'*Ogunde concert party*, posant en escena comèdies domèstiques i sàtires polítiques amb danses acompanyades per cançons, tant a l'inici com al final. Cal destacar que l'accés de les dones a l'activitat teatral es deu a la iniciativa d'Ogunde³. Amb la independència es va produir una explosió de les arts urbanes, que van reafirmar formes africanes adaptades i van rebutjar les influències colonials. D'altra banda, els teatres ambulants (anomenats companyies d'òpera ioruba) es van multiplicar. Es va tornar a la mitologia i a la història ioruba amb dramaturgs com Duro Ladipo i Wole Soyinka. De Ladipo cal destacar que va crear una impressionant trilogia sobre la història del Regne d'Oyo, i de Soyinka que es caracteritza per combinar elements clàssics universals amb mites iorubes, reivindicant allò africà, malgrat que també es mostri crític amb els múltiples conflictes del seu poble. Per la seva banda, el teatre haussa és extremament popular i beu de la tradició narrativa tradicional. Se centra en els problemes socials, en particular els referents a la família, la poligàmia, i el conflicte de tradició enfront de modernitat, com en el cas del dramaturg Umaru Balarame Ahmed. Les obres són representades a les escoles o a la ràdio i la televisió, i tenen per objectiu descobrir o esculpir idees sobre la realitat, espiritual o humana, a través d'imatges animals o humanes.

Quant a les escriptores nigerianes, aquestes posseeixen un discurs molt innovador i radical. N'és un bon exemple la novel·lista ibo Adaora Ulasi, la qual inclou el *pidgin* a la seva obra, retratant la realitat nigeriana de manera tan crítica que provoca aspres debats en els cercles literaris; o Buchi Emecheta, que exigeix des de les seves novel·les la reformulació de les relacions home-dona, tant en les societats tradicionals com en la societat moderna. Aquesta autora desmitifica i enriqueix la imatge de la dona, superant en la seva perspectiva els escriptors masculins. De la mateixa manera, Flora Nwapa es refereix especialment a la situació de les dones, les seves relacions familiars i la influència dels valors tradicionals en la seva condició de gènere. Durant els anys setanta, Nwapa va fundar *Tana Press* i la *Flora Nwapa Company* com un mitjà més per tal de promoure la literatura nigeriana. Respecte a l'activitat teatral, les dones també es troben a l'avantguarda, amb figures com Zulu Sofola, compositora, dramaturga i directora de teatre. Els seus temes se centren en la condició femenina i la nova societat africana, mentre escriu tant comèdies socials com tragèdies històriques.

Escultura ▶ Malgrat que l'escultura nigeriana sigui coneguda principalment per les obres *nok* (figures de fang zoomòrfiques o bé éssers humans estilitzats, especialment caps amb ulls perforats el·líptics o triangulars), es constata també una abundant i variada producció escultòrica contemporània. Si bé les figures són realitzades segons els diferents estils regionals, existeixen principis comuns com els que se sintetitzen a continuació: els criteris escultòrics se centren en la lluminositat de la pell de l'escultura figurativa, la seva dignitat i placidesa junt amb la seva joventut, ja que aquesta última indica capacitat de procrear, de produir, i vigor. Es persegueix nitidesa en la forma, el detall, la complexitat de la composició, l'equilibri i la simetria, així com en el bon acabat de la peça. Els artistes es veuen obligats per les seves comunitats a crear objectes que retratin i reforcin valors i creences bàsiques, de manera que els artistes han de barrejar els seus dissenys creatius amb aquells dictats per les convencions socials i rituals (s'ha d'utilitzar, per exemple, un tipus específic de símbols, colors i formes).

En l'art ioruba, freqüentment es pinten les figures de blau indi i vermell, a les que s'afegeixen grans, cauris i vestits. Molts objectes de fusta són pintats una vegada i una altra, ja sigui pel propi escultor o pel propietari o la seva família. Alguns colors són els atribuïts a la divinitat a la que està dedicat l'objecte. Malgrat que l'objecte pugui ser sagrat, la seva funció és allò que determina el valor i significat pels iorubes que el posseeixen. Un dels objectius principals de les nombroses disciplines artístiques iorubes és honorar déus i ascendents. De fet, al panteó ioruba existeixen com a mínim 400 Orixàs o divinitats. Moltes d'elles són esperits ancestrals honorats en àrees relativament petites; altres són universals, com Olorun (déu suprem i creador de l'univers), Xangó (déu del tro i la riquesa), Ogun (déu del ferro i la guerra), Oxun (la "Venus" ioruba) o Ibeyi (déu dels bessons). Així com les cerimònies que inclouen màscares han donat com a

• Taburet Kalabari de l'ètnia ijaw (foto: G. I. Jones Photographic Archive. Universitat de Cambridge. Museu d'Arqueologia i Antropologia)

resultat una gran diversitat, hi ha també escultura en fusta, bronze i terra cuita (altres objectes d'art també poden ser realitzats amb terrissa, teixit o ferro forjat). L'estètica ioruba de les proporcions humanes prescriu que el cap sigui un terç de l'estatura del cos, ja que el cap està associat amb el destí de la persona. Es posa èmfasi en l'"aparència humana", més que en la fidelitat i el detall fotogràfic, i les figures mostren una postura estàtica i un gest formal.

Els ibos, en canvi, no posseeixen un estil pur, ja que aquest està influenciat per cada regió de la diàspora; per exemple, malgrat que gravin i utilitzin màscares, la seva funció variarà de poblat en poblat. Per la seva banda, els ijaws tenen com a ocupació artística central la producció i el tractament de teles, ja que la vestimenta és el reflex d'una jerarquia precisa en la comunitat. Així mateix, produeixen escultures en fusta i frisos commemoratius dels ascendents. Entre els ibibos, la societat ekpo determina les millors obres d'art amb les seves màscares i escultures de fusta de gran precisió de detall, que reflecteixen tant la bellesa com la lletor dels esperits malignes. El bateament de tambors i la música són també elements importants en les cerimònies ekpo. L'art idoma consisteix principalment en màscares de fusta utilitzades en funerals i per al control social, junt amb figures de fusta antropomòrfiques que són força grans.

Conclusions > Com s'ha intentat demostrar en aquesta comprimida síntesi sobre les expressions culturals nigerianes, l'art no existeix *per se* sinó que es troba estretament vinculat, entre altres àmbits, a la religió o la política. Cal subratllar la funcionalitat d'aquest art, no només des de la perspectiva de cohesió comunitària, sinó també com a exercici catàrtic individual (es poden posar com a exemple els casos del culte als ascendents o als fills bessons morts). Finalment, en l'art hi conflueixen allò passat, allò present i allò que està en potència, com també allò semblant i allò antagònic, el símbol i la idea, allò atroç i allò sublim, en el fidel reflex d'una cosmovisió típicament negroafricana integral i integradora, extremadament allunyada de l'estètica binària d'un art globalitzat. ■

Notes >

- 1 En tot cas, ha sigut necessari afegir nombrosos símbols per tal de reproduir la complexitat d'alguns sons d'aquestes llengües, la condició tonal de les quals és extremadament difícil de reflectir en el registre escrit.
- 2 Un espai escènic, un ordre cronològic i coreogràfic estricte (malgrat que pugui semblar un caos a primera vista), un vestuari específic i un públic clarament diferenciat dels actors.
- 3 Com a nota anecdòtica: Ogunde va haver de casar-se amb totes les actrius del seu grup per tal d'obtenir les autoritzacions governamentals necessàries.

Referències bibliogràfiques >

- Achebe, Ch. (1986) *Todo se derrumba*. Madrid: Alfaguara.
- Agu, D. C. C. (1999) *Form and analysis of African music*. Enugu: New Generation Books.
- Echekwube, A. O. (1999) *African philosophy and cultural transformation in Nigeria*. Lagos: Spero Books Ltd.
- Ekwensí, C. (1989) *Jagua Nana*. Barcelona: Martínez Roca.
- Nwapa, F. (1966) *Efuru*. Londres: Heinemann.
- Oluwole, S. B. (1997) *Philosophy and oral tradition*. Lagos: African Research Konsultancy.
- Pereyra, V. y L. M. Mora (1998) *De las sombras a la Luz. Literaturas africanas*. Madrid: Mundo Negro.
- Pereyra, V. y L. M. Mora (1999) "Las literaturas del arco iris. Antología", *África más cerca*, Madrid: CEAR/Debate, pp. 16-55.
- Schipper, M. (1982) *Theatre and society in Africa*. Johannesburg: Ravan Press.
- Sofola, Z. (1972) *Wedlock of Gods*. Londres: Evans.
- Soyinka, W. (1987) *Los intérpretes*. Madrid: Plaza y Janés.
- Traoré, B. (1972) *Le Théâtre négro-africain et ses fonctions sociales*. Ibadan: Ibadan University Press.
- Tutuola, A. (1974) *El bebedor de vino de palma*. Madrid: Júcar.
- Udenta, U. O. (1996) *Art, ideology and social commitment in African poetry: a discourse*. Enugu: Fourth Dimension.
- Ulasí, A. (1970) *Many thin' you no understand*. Londres: Michael Joseph.

dCIDOB 79.

Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos móns. Nigèria: un gegant en dificultats.

Perfil de Nigèria.

Perfil de NIGÈRIA ▶

Nom oficial ▶ (en anglès) Federal Republic of Nigeria

Nombre d'Estats ▶ 36

Independència ▶ 1 d'octubre de 1960

Entrada a l'ONU ▶ 7 d'octubre de 1960

Superfície ▶ 923.768 km²

Llengua oficial ▶ anglès

Capital ▶ Abuja (capital federal territorial) 423.391 habitants (1995)

Altres ciutats importants ▶ (1992) Lagos (1.347.000), Ibadan (1.295.000), Kano (699.000), Ogbomosho (660.600), Oshogbo (441.600), Ilorin (430.600).

SISTEMA POLÍTIC

República federal presidencialista amb dues cambres legislatives ▶ Cambra de Representants (360 escons), Senat (109 escons)

Constitució ▶ Adoptada el 1999

Cap d'Estat i de Govern ▶ Olusegun Obasanjo (PDP), des de les eleccions presidencials de febrer de 1999

Composició parlamentària ▶ des de les eleccions del 20 de febrer de 1999

-PDP, People's Democratic Party: 206 diputats (57,1%)

-APP, All People's Party: 74 diputats (30,6%)

-AD, Alliance for Democracy: 68 diputats (12,4%)

POBLACIÓ

Total ▶ 123 milions (est. 2000)

Població urbana ▶ 42,2% (1998)

Estructura per edat ▶ (1995) per sota de 15 anys: 45,6%; 15-29 anys: 25,7%; 30-44 anys: 15,7%; 45-59 anys: 8,5%; 60-74 anys: 3,8%; 75 anys o més: 0,7%

Projecció de població ▶ (2010) 150.279.000

Taxa de creixement anual ▶ 2,8% (1975-1998); 2,2% (1998-2015)

Índex de natalitat ▶ 42,2 naixements per 1.000 habitants (mitjana mundial 22,6) (1998)

Índex de mortalitat ▶ 13 morts per 1.000 habitants (mitjana mundial 8,9) (1998)

Índex de mortalitat infantil ▶ 112 morts per 1.000 naixements vius (1998)

Índex de fecunditat ▶ 5,2 fills per dona (1995-2000)

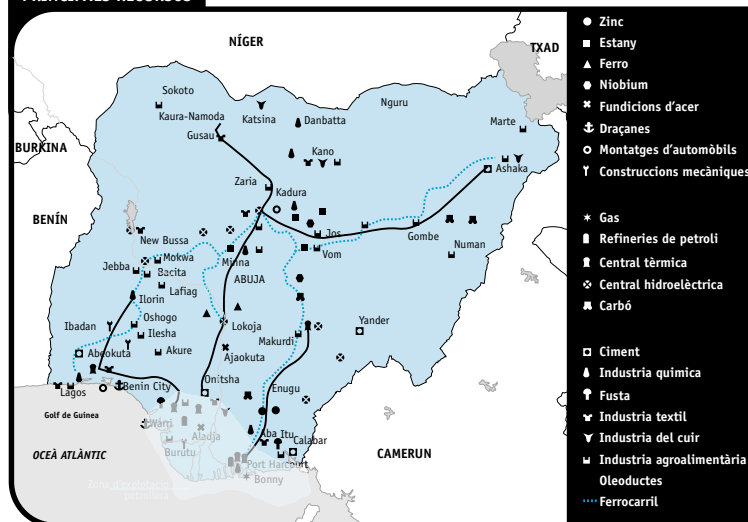
Índex de mortalitat materna ▶ 1.000 morts per 100.000 nascuts vius (1990)

Esperança de vida en néixer ▶ 50,1 anys (dones, 51,5; homes, 48,7) (1998)

Composició ètnica ▶ Hi viuen unes 200 ètnies que parlen 395 llengües. *Principals ètnies:* haussa 21,3%; ioruba 21,3%; ibo 18%; fulani 11,2%; ibibo 5,6%; kanuri 4,2%; edo 3,4%; tiv 2,2%; ijaw 1,8%; bura 1,7%; nupe 1,2%; altres 8,1% (1983)

Composició religiosa ▶ musulmans 43%; cristians 35,3%, dels quals: protestants 20% i catòlics 8,2%; religions africanes indígenes 19%; altres 2,7% (1995)

PRINCIPALS RECURSOS

Llengües ▶ anglès (oficial), haussa, ioruba, ibo, fulani

Alfabetització ▶ (a partir dels 15 anys) 61,1% (1998); homes 70,1% i dones 52,5%

Població per sota de la línia de la pobresa ▶ 37,6% (1998)

Població sense accés a aigua potable ▶ 51% (1990-1998)

Població amb accés a serveis sanitaris ▶ 33% (1981-1998)

INDICADORS ECONÒMICS

Moneda ▶ 1 naira nigerià (100 kobo), 1 dòlar = 95,30 naire (oct. 1999)

PNB ▶ 33.393 milions de dòlars (1997)

PNB per càpita ▶ 280 dòlars (1997)

Estructura del PIB ▶ agricultura 33%; indústria 42%; serveis 25% (est. 1997)

Força de treball ▶ 43 milions (1995)

Força de treball per sectors ▶ agricultura 43%; indústria 7%; serveis 50% (1992)

Exportacions ▶ 13.100 milions de dòlars. *Productes:* petroli (95,8%); plantes de cacao (0,7%); cautxú (0,3%) (1998). *Socis:* EUA, França, Itàlia, Regne Unit, Espanya

Importacions ▶ 10.000 milions de dòlars. *Productes:* equipament de maquinària i transport (42%); productes manufacturats [majoritàriament ferro i productes d'acer, tèxtils, i productes de paper] (24%); químics (17%); aliments (8,4%) (1998). *Socis:* Alemanya, Regne Unit, Bèlgica-Luxemburg, EUA i França

Despesa pública en educació ▶ 0,7% del PNB (1995-1997)

Despesa pública en sanitat ▶ 0,2% del PIB (1996-1998)

Despesa pública militar ▶ 0,7% del PIB (1998)

Deute extern ▶ 30.315 milions de dòlars (1998)

Fonts ▶

Britannica World Data

Informe sobre el Desenvolupament Humà 2000 - PNUD

CIA World Factbook

AGORA (www.agora.stm.it/elections)

CRONOLOGIA DES DE LA SEVA INDEPENDÈNCIA ▶

Poder civil i primera república

1960 ▶ L'octubre d'aquest any Nigèria obté la seva independència del Regne Unit i esdevé membre del Commonwealth. El 7 del mateix mes és admesa a l'ONU com el seu membre 99è. Una de les primeres i més significatives contribucions d'aquest país a les Nacions Unides és el subministrament de tropes per a la operació de manteniment de la pau al Zaire a inicis dels anys seixanta.

1963 ▶ En el tercer aniversari de la independència, Nigèria és declarada República Federal en el Commonwealth i el governador general, Nnamdi Azikiwe, es converteix en el president de la primera república 1963-1966. En aquell moment el país està integrat per quatre regions: Regió del Nord, Regió Oriental, Regió Occidental i Regió del Mig-oest; totes elles administrades centralment pel Territori Federal de Lagos.

Intervenció militar, guerra civil i poder militar

1966 ▶ Els militars assumeixen el poder i se suprimeix la Constitució. El cop d'Estat el porta a terme un jove oficial d'una petita tribu del nord, Yakubu Gowon.

1967 ▶ Gowon divideix les quatre regions existents al país en 12 estats. Nigèria es converteix en la vuitena potència mundial de productors de petroli i Gowon expropia el 55% de les empreses transnacionals, potenciant un empresariat local.

La societat tradicional nigeriana es troba en vies de mutació: contradiccions socials entre els conservadors senyors feudals del nord, la burgesia industrial del sud i el proletariat naixent; contradiccions religioses entre els animistes, els musulmans i els cristians, catòlics o protestants; conflictes entre les dues-centes ètnies que viuen al país, etc.

A l'antiga Regió Oriental es declara la República de Biafra (al sud-est de Nigèria). S'inicia una guerra civil que dura 30 mesos.

1970 ▶ Les forces federals derroten els secessionistes.

1971 ▶ Nigèria s'integra a l'Organització de Països Exportadors de Petroli (OPEP).

1972 ▶ Nigèria canvia la moneda. Passa de la lliura al naira nigerià.

1975 ▶ El general Yakubu Gowon és derrocat en un sagnant cop d'Estat pel general Murtala Muhammed (un musulmà haussa del nord), el qual promet la fi del poder militar pel 1979.

1976 ▶ Muhammed augmenta el nombre d'estats. El país passa de 12 a 19 estats. I s'inicien els plans per traspassar la capital del país de Lagos a Abuja. Aquest general és assassinat el 13 de febrer en un cop d'Estat fallit per part de joves oficials i és reemplaçat pel seu vicepresident, el general Olusegun Obasanjo, d'ètnia ioruba, el qual introdueix la segona república.

1977 ▶ Obasanjo estableix una assemblea constituent per discutir la nova Carta Magna.

1978 ▶ El 21 de setembre s'aprova la Constitució, que suposa l'abolició del Govern militar, l'aixecament de l'estat de setge en vigor des de 1966 i la legalització dels partits polítics.

La segona república

1979 ▶ Shehu Shagari és elegit el juliol president de la segona república (octubre de 1979-desembre 1983). Després de 13 anys de poder militar, a Nigèria el poder torna a mans de civils. Amb la nova Constitució es potencia el caràcter federal de la nació nigeriana. Shagari inicia un pla de desenvolupament basat exclusivament en els guanys generats pel petroli, i promet iniciatives com la construcció d'una nova capital, la duplicació del nombre de matriculats a les escoles de primària i secundària i una polèmica "revolució verda" per aconseguir l'autosuficiència alimentària. Cap proposta es realitza.

Retorn del poder militar

1983 ▶ Shagari guanya les eleccions amb l'ajuda d'una massiva manipulació de vots. Els partits de l'oposició no accepten els resultats. El general Muhammad Buhari (un musulmà del nord) puja al poder el desembre, després de derrocar a Shagari en el quart cop militar de la història republicana del país.

1985 ▶ El general Ibrahim Babangida (també un musulmà del nord) derroca en un altre cop d'Estat, el 26 d'agost, el general Buhari i promet un retorn del poder civil.

1987 ▶ Babangida augmenta els estats a 21.

1991 ▶ Babangida crea 9 estats més per tal de separar ètnies enemigues, fet que genera protestes que són reprimides per l'Exèrcit. Ara el país ja té 30 estats. Abuja (ciutat localitzada al centre del país) és declarada oficialment capital.

1992 ▶ Greus enfrontaments al nord de Nigèria entre cristians i musulmans, que provoquen la mort de més de 3.000 persones.

1993 ▶ La Junta Militar que presideix Babangida permet eleccions presidencials, però les cancel·la quan sembla que Moshood Abiola, del Partit Socialdemòcrata (PSD), un milionari ioruba (encara que musulmà) detestat pels oficials del nord, pot guanyar-les. Aquest fet enfosqueix el projecte de traspàs de poder a un Govern civil. Abiola s'exilia a Londres i busca la condemna internacional.

El règim fixa nous comicis presidencials, però exclou explícitament Abiola. Els enfrontaments prossegueixen i, finalment, Babangida renuncia al càrrec i cedeix el poder a Ernest Shonekan, sense que aquest sigui escollit, un home de negocis del nord d'ètnia ioruba, el qual esdevé cap d'un Govern nacional interí. Aquesta dèbil i desacreditada Administració s'enfonsa el novembre, quan el ministre de Defensa, el general Sani Abacha (un musulmà del nord), assumeix el poder.

Uns 300.000 ogonis marxen pacíficament reclamant el repartiment just dels ingressos provinents del petroli (la major part de les explotacions estan a les seves terres) i major autonomia política. Formen l'anomenat Moviment per a la Supervivència del Poble Ogoni (MOSOP, en les sigles en anglès) i demanen a les companyies petrolieres respecte al medi ambient i compensacions pels danys comesos. Molts d'ells són torturats, empresonats i assassinats.

1994 ▶ El general Abacha reprimeix manifestacions i vagues prodemocràtiques i arresta Abiola. No obstant això, anuncia una "conferència constitucional" amb la finalitat de restablir el poder civil.

1995 ▶ El general Abacha ordena l'execució de Ken Saro-Wiwa i altres activistes del MOSOP, la qual cosa provoca la condemna i l'aïllament internacional del règim militar. El país és expulsat del Commonwealth i sancionat, recurs aquest últim que afecta el 80% de les exportacions de petroli.

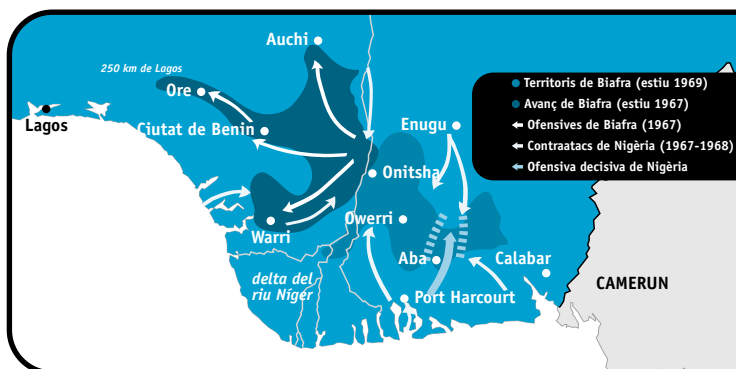
1996 ▶ Abacha augmenta els estats a 36.

1997 ▶ Abacha permet la creació de cinc partits polítics, els quals el nomenen unànimament com a candidat de les properes eleccions presidencials que s'han de celebrar l'agost de 1998.

1998 ▶ El general Abacha mor sobtadament i és reemplaçat pel general Abdulsalam Abubakar (un musulmà del nord), el qual promet continuïtat, però deixa en llibertat alguns presoners polítics i reobre el diàleg amb els grups ètnics del sud i l'est del país. La mort d'Abiola a la presó provoca l'inici al sud del país d'atacs contra les ètnies originàries del nord. Abubakar anuncia un programa de transició cap a la democràcia i unes eleccions pel 1999. S'anul·len progressivament les sancions internacionals i el país es reintegra provisionalment al Commonwealth.

Eleccions presidencials i Tercera República

1999 ▶ Abubakar cedeix el poder a Olusegun Obasanjo, del Partit Democràtic del Poble (PDP), després que aquest es proclamés guanyador per un 52,3% dels vots de les eleccions presidencials de febrer de 1999.

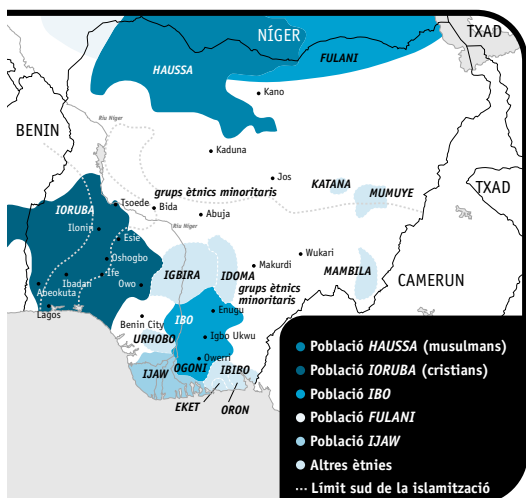

GUERRA DE SECESSIÓ DE BIAFRA 1967-1970 ▶

L'antiga Regió Oriental de Nigèria, habitada principalment per persones de l'ètnia ibo, es declara unilateralment independent. A mitjan anys seixanta la inestabilitat política i econòmica, així com les rivalitats ètniques, caracteritzava la vida pública de Nigèria. Al nord, majoritàriament haussa i més conservador, el ressentiment contra la minoria ibo, més burgesa i pròspera, es converteix en violència ètnica que dona com a resultat (el setembre de 1966) l'assassinat d'entre 10.000 i 30.000 ibos i que més d'un milió de persones d'aquesta ètnia es desplacen a l'est del territori nigerià, cap a les terres dominades pels components de la seva ètnia. Així mateix, s'expulsa immediatament els habitants d'aquesta regió oriental que no són ibos. Representants de totes les regions nigerianes intenten arribar a un acord amb les autoritats d'aquest territori, però és inútil. El 30 de maig de 1967 el cap de la Regió Oriental (més endavant coronel), Odumegwu Ojukwu, amb l'autorització d'una assemblea Consultiva, declara la regió una República sobirana i independent amb el nom de Biafra. Per la seva banda, el general Yakubu Gowon, líder del Govern federal, rebutja aquesta declaració secessionista. En un primer moment, sembla que les tropes de Biafra guanyava terreny, però aviat, les tropes federals, numèricament molt superiors, comencen a traspasar les fronteres de Biafra. El 1968 els separatistes perden els ports i queden aïllats territorialment. Les provisions només poden arribar en avió. L'escassetat d'aliments i les malalties provoquen entre mig i un milió de morts. Molts analistes afirmen que aquesta guerra, a més d'un problema polític i de poder, tenia un rerefons relacionat amb el petroli, precisament un recurs molt abundant en aquesta zona del país.

Les forces biafrenyes són derrotades continuament i el gener de 1970 Ojukwu fuig en avió cap a Costa d'Ivori, i els oficials que queden es rendeixen al Govern federal el dia 15. Biafra, totalment destruïda, deixa d'existir. Inmediatament després, Gowon posa en marxa un dispositiu de reconciliació nacional que molts han considerat modèlic.

PERFIL DE NIGÈRIA

Haussees (21 milions) ▶ Són originaris de Haussaland, una regió de més de 140.000 Km² entre Níger i Nigèria, on viuen des de fa més de 1.000 anys. La major part del poble haussa viu en pobles rurals que van de 2.000 a 12.000 habitants. Socialment i política encara estan organitzats sota una base feudal. Es tracta d'una societat patrilineal, en què les lleis d'herència depenen dels ascendents o descendents barons. La presència de l'islam entre els hausses data ja des del segle XI. A l'inici, el procés d'islamització fou lent i paulatí i durant segles varen conviure islam i les pràctiques religioses tradicionals. La pressió dels fulanis accelerà el procés d'islamització i feu que al segle XIX la pràctica d'antigues creences hagués pràcticament desaparegut. El seu idioma el parlen més de 40 milions de persones arreu d'Àfrica.

Fulanis (10,4 milions) ▶ Durant segles van ser pastors nòmades i comerciants, i encara avui continuen sent-ho. Les rutes que ells obriren a l'Àfrica occidental els van permetre d'establir relacions comercials, econòmiques i polítiques amb els diversos grups ètnics des del Sudan fins al Senegal.

La seva estructura social és força igualitària, sobretot en relació amb altres grups musulmans, com ara els hausses o els mateixos fulanis sedentaris. Són majoritàriament analfabets; tot i així, molts pares envien els seus fills a l'escola alcorànica per tal que aprenguin a resar i memoritzin passatges de l'Alcorà, ja que donen molta importància a la recitació de proverbis a través dels quals procuren transmetre les lliçons de la vida.

Van ser els introductors de l'islam a l'Àfrica central i occidental i, encara avui, la pràctica totalitat de l'ètnia fulani és musulmana. El 'fulfulde', l'idioma parlat pels fulanis, és utilitzat per més de 27 milions de persones a tot el continent africà.

PRINCIPALS ÈTNIES ▶

Les ètnies de Nigèria són tan variades que es fa gairebé impossible definir el terme *nigerià* si no és com aquell que viu dins les fronteres de Nigèria. Trobem més de 200 grups ètnics i cada un d'ells ocupa un territori que consideren com el seu llegat i patrimoni. Els tres grups ètnics de més importància són el haussa al nord, el ioruba al sud-oest i l'ibo al sud-est.

Iorubes (24,4 milions) ▶ Sobre el seu origen, es creu que es troba a Egipte, on van emigrar els odudua, fundadors dels primers regnes iorubes. Les invasions dels fulanis van empènyer els iorubes cap al sud i, cap al 1880, amb la mediació dels britànics van firmar un tractat entre les diverses faccions bel·ligerants. El 1901, el regne de Iorubaland va ser oficialment colonitzat pels anglesos, els quals establiren el seu sistema administratiu propi, que gran part de l'estructura de govern ioruba manté.

Tot i compartir un mateix idioma i una mateixa cultura, cal dir que el seu sistema polític i social varia notablement d'una regió a una altra: cada regió té un centre urbà on resideix la principal autoritat. A més, cada poble té un líder, l'Oba, que és ajudat per un consell de caps en la presa de decisions. Els iorubes han estat tradicionalment entre els més hàbils artesans d'Àfrica.

Els iorubes compten amb 401 deïtats o *Orixàs*. Experts occidentals han comparat les creences dels iorubes amb l'antiga Grècia, per la complexitat de la seva cosmologia. També s'ha d'advertir que la religió ioruba varia d'una regió a una altra i, a més a més, s'hi poden apreciar influències de religions alienes, especialment cristianes i musulmanes. A mitjan segle XVIII, el tràfic d'esclaus va afectar de manera especial el poble ioruba, de manera que trobem molts elements de la seva cultura, la seva religió i el seu idioma escampats a països com Cuba i el Brasil.

Ibos (17,6 milions) ▶ Es creu que els ibos podrien ser originaris d'una àrea aproximadament 200 quilòmetres al nord de la seva situació actual, en la confluència dels rius Níger i Bènué. Tot i que van ser els primers en oposar-se a la colonització britànica, a mesura que les noves generacions eren escolaritzades en les missions catòliques, aquestes anaven adoptant el cristianisme, i van anar acceptant l'Administració colonial fins a acabar ocupant càrrecs dins d'aquesta. Aquesta posició de privilegi els va acabar enfrontant amb altres grups ètnics. El 1967 les tensions varen desembocar en la declaració, per part del Govern ibo, de l'Estat independent de Biafra.

Tot i que són en la seva majoria cristians, queden restes de les seves creences tradicionals. Parlen més de 30 dialectes i existeix una extensa literatura escrita en ibo.

Ogonis (572.000) ▶ Són un poble petit, però a causa de la seva oposició a les companyies petroleres van adquirir gran notorietat internacional a la dècada dels noranta. Van exigir compensacions al Govern pels danys causats per les explotacions de petroli a les terres d'Ogoniland. De resultes de les seves manifestacions pacífiques, van aconseguir el tancament d'alguns pous, però no van poder fugir de la forta repressió governamental (es parlà de prop de 2.000 morts).

Font ▶ <http://ikuska.com/Africa/Paises/sudafrica.htm>

dCIDOB 79.

Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos móns. Nigèria: un gegant en dificultats.

Sud-Àfrica. De la transició a la consolidació.
Mbuyi Kabunda

SUD-ÀFRICA

de la transició a la consolidació

Mbuyi Kabunda Professor a la Universitat Autònoma de Madrid. President de SODEPAU

Després de tres-cents anys de dominació blanca i quaranta-cinc d'apartheid –doctrina segregacionista instaurada, des del 1948, per la minoria blanca del Partit Nacional (NP, sigles en anglès) que va consolidar la dominació dels blancs sobre els negres a partir de la preservació de la identitat afrikaner i la seva supremacia política i els seus privilegis econòmics–, la majoria negra va accedir al poder a Sud-àfrica el 1994, de la mà del Congrés Nacional Africà (ANC) de Nelson Mandela.

El problema de la coexistència entre les diferents comunitats és una assignatura pendent a Sud-àfrica, on, des del 1919 fins al 1990, la política ha estat dominada, per una banda, per les lluites i rivalitats dins del propi grup dels blancs pel control del Govern –entre els bòers i els sud-africans de parla anglesa– i, per l'altra, per l'agrupació forçosa segons un criteri ètnic de 3,5 milions de negres als bantustans. A finals dels vuitanta i inicis dels noranta es va produir la violència interètnica entre els membres de l'ANC i els seguidors del Partit de la Llibertat Inkhata (IFP) de Mangosuthu Buthelezi, aquests últims decidits a defensar la identitat zulu, armats i amb el suport dels paramilitars progovernamentals per tal de desestabilitzar l'ANC (de cara a les futures negociacions i eleccions) i promoure l'IFP –*Inkathagate*– i altres organitzacions hostils a l'ANC; com també entre l'ANC i els membres del Congrés Panafricà d'Azània (PAC) i els de l'Organització de l'Alliberament del Poble Azani (AZAPO), oposats a les negociacions amb el Govern blanc, que acusen de traïcionar la lluita per l'alliberament. L'objectiu del Govern era en aquell moment impedir un front comú dels negres, oposant-los entre ells.

Nelson Mandela, símbol de la lluita contra l'apartheid i primer president negre de la història de Sud-àfrica, des de les eleccions del 1994, va heretar un país caracteritzat per una tradició de violència i amb grans desigualtats, on l'extrema pobresa i l'atur de la majoria contrastava amb la riquesa de la minoria. Per aquest motiu, podem entendre la seva aposta per la reconciliació nacional, il·lustrada per la Comissió de la Veritat i la Reconciliació (Truth and Reconciliation Commission), i el seu desig d'evitar un Judici de Nuremberg i esborrar les rancúnies i les cicatrius del passat, donant a conèixer els crims i exigint el perdó als seus autors. Va preferir el consens propi de la tradició africana a la “dictadura de la majoria” de tipus occidental, sacrificant importants disposicions i promeses contingudes al seu Programa de Reconstrucció i Desenvolupament (PRD), un pla ideat per millorar les condicions socioeconòmiques i satisfer les necessitats bàsiques de la majoria de la població, així com per reestructurar la societat sud-africana. Aquest pla va ser el programa de Govern en la campanya per a les eleccions de l'abril del 1994, però el va haver d'abandonar a favor de la “política del Govern pel treball i el creixement” (GEAR), liderada pel vicepresident Mbeki. Aquesta nova política es fonamenta en les inversions estrangeres, en la liberalització i el creixement econòmics, en contra del programa inicial basat en la justícia social i la igualtat entre les diferents comunitats. Tant el Banc Mundial com el Fons Monetari Internacional veuen amb bons ulls la reducció de la inflació (del 9% el 1998 al 6% a inicis del 2001) i el progrés realitzat en els aspectes macroeconòmics, encara que s'hagi fet tot plegat amb una dràstica retallada de les despeses socials.

La transició cap a la democràcia liberal. Durant les negociacions entre el Govern blanc de l'NP i els representants de la majoria negra de l'ANC per definir la nova i democràtica Constitució i el pla de transició, van sorgir profundes discrepàncies. L'NP preferia un pla de transició de deu anys, limitat als partits polítics, la creació d'un Estat federal (amb un Govern central dèbil) i un

SUD-ÀFRICA. DE LA TRANSICIÓ A LA CONSOLIDACIÓ

sistema econòmic basat en la lliure empresa, tot plegat amb l'objectiu de protegir els drets de les minories i la propietat privada, és a dir, els privilegis polítics i econòmics dels blancs. Contràriament, l'ANC apostava per un període de transició de dos o tres anys, dirigit per un Govern central fort d'unió nacional, amb un model de repartiment de les riqueses que defensava, junt amb els seus aliats del Partit Comunista de Sud-àfrica (SACP), per tal d'eliminar les desigualtats i les injustícies heretades de l'apartheid.

Després de la renúncia per part de l'ANC d'una part de les seves aspiracions centralistes i la neutralització dels radicals d'ambdues parts, es va arribar a un acord. El partit de Mandela va apartar els partidaris dels canvis revolucionaris i l'NP va renunciar al dret de veto per part dels blancs en la presa de decisions, a canvi però de la incorporació en la nova Constitució del respecte a la propietat privada. Una vegada superats els obstacles, es van celebrar les primeres eleccions no racials el 27 d'abril de 1994, les quals va guanyar l'ANC de Mandela amb el 62,65% dels vots, davant el 20% aconseguit per l'NP i el 10% per Inkatha.

La nova Constitució (provisional) fou redactada sobre la base d'un consens en els següents principis: la democràcia multipartidista; el bicameralisme representant dels interessos de les províncies, dotades de forts governs amb importants competències locals, fins i tot amb la possibilitat de dotar-se de constitucions regionals compatibles amb la nacional; el possible dret a l'autodeterminació d'una comunitat basada en una llengua i una cultura comunes (al·lusió al *volkstaat*, o dret dels afrikaners a tenir un territori propi, o al regne zulu), i el respecte als drets humans fonamentals.

Malgrat la seva majoria absoluta, que el va capacitar per formar Govern però no per redactar la Constitució definitiva (fet pel qual s'exigeix una majoria de dos terços), l'ANC va governar durant el seu primer mandat amb un Govern d'unió nacional, al qual es van incorporar el líder de l'NP, Frederik W. de Klerk, com a segon vice-president, i el líder d'Inkatha, Mangosuthu Buthelezi, com a ministre de l'Interior, acabant d'aquesta manera amb les aspiracions secessionistes dels blancs i de l'IFP. En definitiva, la transició democràtica a Sud-àfrica va passar per tres etapes: 1) la definició dels criteris per negociar la democràcia projectada per part de l'ANC i l'NP, amb la participació de tots els partits polítics, a través d'una assemblea constituent; 2) la creació del Conveni per a una Sud-àfrica Democràtica (CODESA), entre el 1991 i el 1992, en què van participar els representants del Govern, de l'NP, de l'ANC (i els seus aliats del SACP i el sindicat COSATU), de l'IFP, del Partit Democràtic (DP), del PAC, de l'AZAPO i dels governs dels bantustans (Ciskei, Transkei, Venda i Bophutatswana), per tal de plantejar les bases constitucionals de la transició, i 3) el fòrum de les negociacions multipartidistes, el qual va redactar la Constitució provisional que va servir de base per a la celebració de les eleccions del 1994.

Situació interna ▶ El primer Govern de Mandela es va enfrontar als greus problemes heretats del passat: les creixents demandes de canvi de la majoria negra davant la resistència de la minoria blanca (13% de la població) a renunciar als privilegis adquirits; l'aparell de l'Estat racista; les violacions i els crims comesos per ambdues bandes, però principalment els abusos a mans dels òrgans ofi-

cials de l'apartheid, i les desigualtats socials (de riquesa, salut, habitatge i educació) entre la minoria blanca i la majoria negra. Mandela va expressar des del principi la seva determinació a "alliberar el poble sud-africà de la servitud, la pobresa, les privacions, els sofriments, el sexisme i altres formes de discriminació", va assolir un impressionant balanç polític a partir d'aquesta sabiduria africana de l'*ubuntu* (humanisme), basada en el repartiment del poder a través de la institució d'un Govern d'unió nacional, i aconseguí una coexistència pacífica entre les diferents comunitats, precisament quan tothom preveia el pitjor: la *iugoslavització* o *somalització*, és a dir, la guerra civil o la substitució d'un sistema d'opressió per un altre del mateix caire. Però, finalment, va deixar per al seu successor la difícil tasca de portar a terme l'alliberament econòmic de la majoria negra.

Mandela va obtenir importants avenços en el subministrament d'aigua potable (el 80% de les llars davant del 70% el 1994) i electricitat (el 63% davant del 40%), en la construcció de 700.000 habitatges del milió previst, en l'accés a la sanitat, etc. No obstant això, la persistència de les desigualtats, junt amb la política d'austeritat del Govern, va afavorir les tensions socials en la majoria de població negra, la més afectada per la supressió dels llocs de treball i la precarietat de les condicions de vida. Però encara fou més significatiu el manteniment de les disparitats racials dels ingressos: el 27% de les llars negres seguien vivint amb menys d'11.000 pessetes al mes, enfront de l'1,3% de les llars blanques. De la creació d'un milió de llocs de treball promesa durant la primera campanya electoral del 1994, s'havien perdut 500.000 llocs a finals del 2000. Davant les crítiques de l'ala esquerra de l'ANC, en particular del poderós sindicat COSATU –el qual va recriminar al Govern una

SUD-ÀFRICA. DE LA TRANSICIÓ A LA CONSOLIDACIÓ

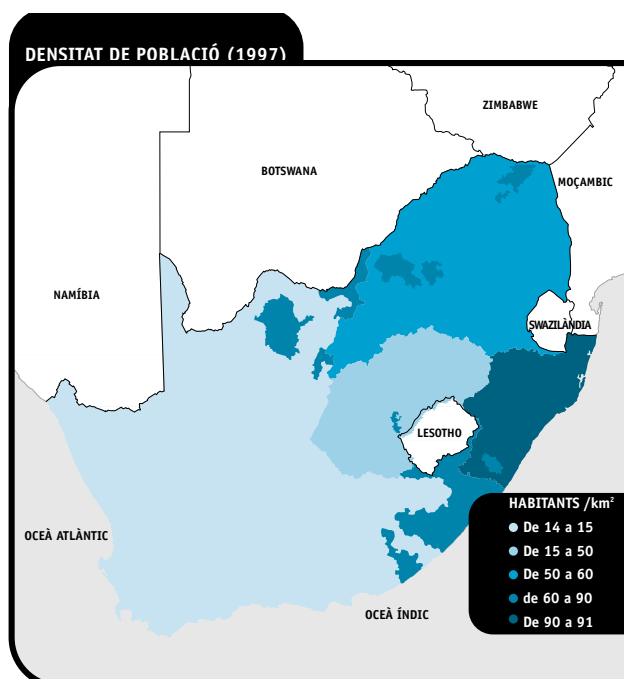
excessiva i innecessària burocratització–, i les eleccions que s'acostaven, Mandela va reaccionar amb el nomenament de negres en els sectors clau de la justícia i les finances, com també amb l'adopció de la llei de "discriminació positiva" (*Affirmative Act*) a favor dels negres, per tal que aquests tinguessin accés a les ajudes i als llocs de treball a les empreses, amb la finalitat de reduir la dominació blanca, els representants de la qual van interpretar aquesta política com l'apartheid al revés.

El 1997, i davant la decisió de Mandela de no presentar-se a un segon mandat, el vicepresident Thabo Mbeki va ser designat el seu successor i va accedir a la presidència de l'ANC en el Congrés de Mafikeng de desembre. A les eleccions del 1999, l'ANC de Mbeki (que va comptar amb la implicació personal de Mandela) es va proclamar altra vegada guanyador amb el 66,4% dels vots (el PD en va obtenir el 9,6%, l'IFP el 8,6% i el Nou Partit Nacional [NNP, abans NP] el 6,9%), només a un 0,2% de la majoria de dos terços necessària per tal de redactar en solitari la Constitució definitiva. Aquestes eleccions van significar la fi del període de transició.

A partir d'aquest moment, Mbeki –a qui Mandela ja havia deixat la gestió política i econòmica durant els últims temps del seu mandat– va tenir l'obligació de realitzar canvis profunds a favor de la majoria negra, ja que d'aquest fet depenien el seu futur polític i l'estabilitat del país. Mentre Mandela va aconseguir la reconciliació interracial i interètnica, és a dir, la reconciliació nacional, a Mbeki li ha pertocat quelcom encara més difícil: els canvis radicals a favor de la població negra i superar les desigualtats heretades de l'apartheid, amb el risc de trencar els fràgils equilibris de l'economia sud-africana i la cohabitació racial.

L'ex president de Sud-àfrica Nelson Mandela

Balanç dels més de 20 mesos de Govern de Thabo Mbeki ▶ Fer un balanç d'aquest període és una tasca força controvertida. La ferma voluntat de Mbeki de reduir la pobresa contrasta amb la seva adhesió a la política de caire neoliberal. Una de les seves principals fites, la reforma agrària, encara no s'ha produït. El Govern s'havia fixat com a objectiu la distribució entre els negres del 30% de les terres del país d'aquí al 2014, a través de la compra o de l'expropiació en el marc del dret de restitució de terres. Però els canvis són tan lents que l'any 2000 només s'ha aconseguit repartir el 0,81% de les terres, malgrat la disposició de la població blanca de cedir o vendre el 6% de les terres. Pel que fa als incentius empresarials per a la població negra, s'han caracteritzat per la seva absència, ja que el Govern no ha sabut aplicar la seva política de la creació del *black empowerment*. La meitat dels 43 milions de sud-africans viu per sota la línia de la pobresa i s'ha produït una forta emigració de la població blanca (cap a Austràlia, el Regne Unit, els EUA), ja que veu amenaçat el seu futur i fuig del deteriorament sistemàtic de les ciutats. Amb referència a l'educació, els canvis són encara més lents, en part per l'herència de l'apartheid, ja que molts joves en aquell moment van privilegiar la lluita en detriment de la formació, en part per la falta d'incentius per part del Govern per als professionals de l'ensenyament i per la manca de mitjans suficients. A més a més, la inseguretat s'ha generalitzat, amb un alt índex de criminalitat, assassinats i robatoris a mà armada, de manera que el país s'ha convertit en un dels més violents del món. Aquesta violència es pot explicar tant per l'herència de l'apartheid, com per la forta immigració estrangera, que alimenta sentiments xenòfobs respecte als immigrants africans, com també per l'alcoholisme, afavorit pels terratinents blancs, l'augment del consum de

droga, la revenja dels oprimits o la pròpia tradició de violència de la policia. Tot plegat, els únics beneficiaris són els serveis de seguretat privada, cada vegada més sol·licitats per part de la burgesia local. Més dades: la devaluació del rand en un 40% respecte al dòlar; l'atur que afecta entre el 35% i el 40% de la població; la retirada del país de grans empreses; la fugida de cervells; els 11 milions de persones que viuen als suburbis i no disposen d'aigua potable, i els 21 milions que no tenen accés a latrines. Malgrat tot, i contràriament a altres països africans, Sud-àfrica té a la seva disposició sòlides i estables estructures estatals que s'han dotat de mitjans legals per tal de protegir els drets humans (Comissió de Drets Humans) i les llibertats individuals.

Per altra banda, no podem deixar de mencionar un altre problema, encara més greu, que pateix el país: l'amenaçadora extensió de la sida. Sud-àfrica s'ha convertit en un dels països del món més infectats per aquest virus. El 6% de la població total i el 20% de la població en edat de producció, entre 15 i 29 anys, és seropositiva. Segons les estimacions, el balanç per als propers anys és esgarrifós: caiguda de l'esperança de vida de 60 a 40 anys d'aquí a l'any 2008; dos milions d'orfes pel 2010; moltes empreses perdran entre el 40% i el 50% de la seva mà d'obra en els propers deu anys; els cinc milions de seropositius actuals arribaran als vuit milions l'any 2005, ja que es produeix una infecció diària d'unes 1.500 a 1.700 persones, i la taxa de creixement econòmic podria sofrir una caiguda del 3,1% des d'ara fins al 2006. El 18 d'abril del 2001 el país, però, ha rebut una bona notícia que ha obert una esletxa d'esperança: les indústries farmacèutiques han permès al Govern de Sud-àfrica la fabricació o importació de medicines genèriques barates per lluitar contra aquesta malaltia.

Conclusions ▶ Sud-àfrica segueix sent un país on coexisteixen dos móns: el primer món, integrat pels blancs, i el tercer món,

integrat pels negres; el món de l'arrogant riquesa de la minoria i el món d'extrema pobresa de la majoria. Tal com diu Mbeki: "Coexisteixen dues nacions: una rica i blanca i l'altra pobra i negra". El Govern, primer el de Mandela i actualment el de Mbeki, intenta reduir les desigualtats entre ambdues, afavorint l'emergència d'una classe mitjana negra, però malgrat els esforços, la majoria de la població continua vivint en unes condicions molt precàries: manca d'accés a l'habitatge, a l'aigua potable, a la terra. La política de discriminació positiva no ha beneficiat el conjunt de la població negra. Molts són els factors que impedeixen al Govern de l'ANC realitzar canvis socials i econòmics profunds per al futur: imposició de l'Estat federal o regionalisme, obstacles per canviar la Constitució i qüestionar la propietat sobre les terres adquirides abans del 1993, manteniment de moltes de les institucions de l'apartheid, etc. A més a més, tot i que l'esperada catàstrofe de la guerra civil no ha arribat, sí que ho ha fet la de la sida, i aquesta malaltia amenaça de mort a uns 6 milions de sud-africans des d'ara fins a l'any 2010 (l'equivalent a l'holocaust nazi!).

Thabo Mbeki reuneix totes les condicions per tornar a sortir escollit en les properes eleccions, malgrat la creixent decepció de la majoria negra, que no nota grans diferències entre la seva situació econòmica actual i la de l'època de l'apartheid. L'adquisició de drets polítics pels negres no és una garantia per a la modificació de les relacions socials i econòmiques al país, i la causa està en el fet que la transició política fou una negociació entre elits durant la qual es van mantenir els privilegis dels blancs.

El gran desafiament que haurà d'afrontar Mbeki és el de conciliar la seva política econòmica de caire neoliberal amb les exigències socials i econòmiques de la població negra. ■

dCIDOB 79.

**Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos
móns. Nigèria: un gegant en
dificultats.**

Cronologia de conflictes.

Cronologia de CONFLICTES

Per més informació: <http://observatori.barcelona2004.org>

Febrer ▶

DEL 26 AL 2

SRI LANKA. Entre estratègies i demostracions de força ▶ Els Tigres d'Alliberació de la Terra Tàmil (LTEE) anuncien l'extensió de l'alto al foc fins al 24 de febrer. El Govern es nega a declarar un alto al foc fins que no s'arribi a un acord per acabar la guerra.

TANZÀNIA. La democràcia sota sospita ▶ Els sagnants enfrontaments a Zanzíbar i a l'illa veïna de Pemba entre la policia i membres del partit opositor Front Cívic Unit (FCU) posen en evidència la profunda crisi política que travessa Tanzània.

SOMÀLIA. Intervencions i intrusions ▶ El Govern de transició de Somàlia denuncia un desplegament de tropes etiòpies al sud del país.

GUINEA. Refugiats a la boca del llop ▶ El sud de Guinea està esdevenint una nova zona de guerra a l'Àfrica. Els últims enfrontaments es produeixen quan un grup de la milícia armada anomenada Ulimo, una aliada de les tropes governamentals, va intervenir en una disputa amb civils a la ciutat de Guéckédou.

GRANS LLACS. L'oculta amenaça d'una nova contesa ètnica ▶ Un sagnant i poc conegut enfrontament ètnic que s'està produint al nord-est de Congo amenaça amb esdevenir una segona Rwanda. Les tensions se centren en una zona limítrofa amb Uganda, on els enfrontaments entre dues tribus rivals, els lendu i els hema, han causat ja la mort de 7.000 civils i el desplaçament d'almenys 100.000 persones en els últims 18 mesos.

DEL 5 AL 9

MONTENEGRO. La desaparició de Iugoslàvia en l'horitzó ▶ El país es dirigeix amb pas decisiu envers la independència, malgrat les reticències de la comunitat internacional, d'una part de la seva població i del Govern de Belgrad.

CÔTE D'IVOIRE. La tensió i les extorsions provoquen un èxode massiu ▶ Côte d'Ivoire s'està quedant sense treballadors. Desenes de milers d'immigrants de les veïnes Burkina Faso i Mali abandonen cada setmana el país d'adopció, on avui predomina la por a les extorsions i a les detencions arbitràries. La tensió i la caça a l'estranger han augmentat des de l'últim intent colpista del passat 7 de gener.

HAITÍ. Abandonada per la comunitat internacional ▶ La transició democràtica d'Haití ha estat una lluita constant des de l'any 1986 i ho continua essent avui quan Jean-Claude Aristide inicia el

seu segon mandat presidencial, una dècada després d'haver accedit per primera vegada al poder. El retorn d'Aristide és considerat il·legítim pels partits de l'oposició i per bona part de la comunitat internacional.

EQUADOR. Torna la calma després d'una nova batalla ▶ Després de dues setmanes de protestes indígenes, el president d'Equador i el president de la Confederació Nacional d'Indígenes de l'Equador (CONAIE) han arribat a un acord. La revolta es va originar després que el Govern equatorià anunciés diverses mesures econòmiques que haguessin tingut un fort impacte en l'economia de les famílies més necessitades i promogudes pels Fons Monetari Internacional (FMI).

REP. DEM. DEL CONGO. Alguna cosa es mou ▶ El secretari general de l'ONU ha anunciat que els observadors militars estan preparats per desplegar-se en la ciutat de Pweto, objecte de durs enfrontaments el passat 4 de desembre, tant aviat com les forces rwandeses se n'hagin retirat.

DEL 11 AL 16

SÈRBIA. Pla de pau al sud ▶ Després que el sud de Sèrbia visqués durant l'última setmana una de les pitjors escalades de violència des del passat mes de novembre, el Govern de Belgrad ha posat sobre la taula un pla de pau per a la zona, que compta amb el suport dels Estats Units, però ha estat rebutjat per la guerrilla.

ZIMBABWE. El president: tot pel poder ▶ El president Robert Mugabe està utilitzant tots els mètodes que té al seu abast perquè aquestes eleccions no siguin ni lliures ni netes: ha instigat l'ocupació de granges i ha llançat una violenta campanya contra l'oposició.

GUINEA. Rellena Libèria i Sierra Leone en el torn de la guerra ▶ La guerra d'Àfrica Occidental, que ha arrasat Sierra Leone i Libèria, s'ha traslladat a Guinea. Convertida en territori de rebels dels països veïns, la guerra està provocant una catàstrofe humanitària.

ETIÒPIA. Retira les seves tropes d'Eritrea ▶ Etiòpia ha començat a replegar les seves tropes d'Eritrea, una iniciativa contemplada a l'acord de pau signat entre ambdós països el mes de desembre passat a Algèria.

ISRAEL-PALESTINA. Espiral de misèria i violència ▶ Nova escalada de violència a Israel coincidint amb la victòria a les eleccions a primer ministre d'Ariel Sharon.

ALGÈRIA. L'hora de la veritat ▶ Algèria es troba

sota el jou dels atemptats continus, la majoria atribuïts oficialment al Grup Islàmic Armat (GIA). Nou anys després de l'inici de la guerra, es comença a qüestionar per primera vegada l'autoria dels atemptats i sorgeixen testimonis que impliquen directament l'Exèrcit en la "guerra bruta",

COLÒMBIA. Govern i guerrilla tornen a parlar de pau ▶ Aquesta setmana s'han reprès els diàlegs de pau entre la guerrilla i el Govern colombià, congelats des de fa tres mesos. Les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC) han tornat a la mesa de negociació després de l'acord pactat el 9 de febrer entre Andrés Pastrana i el màxim líder rebel, Manuel Marulanda.

DEL 19 AL 23

COMORES. Reconciliació ▶ La junta militar de l'arxipèlag de les Comores, els dirigents separatistes de l'illa de Anjouan i les forces d'oposició han signat un acord per acabar amb la crisi política i separatista que sacseja des de fa tres anys aquest arxipèlag de l'Oceà Índic.

SENEGAL. Nou rebrot de violència a Casamance ▶ L'assassinat de 13 civils a Casamance, al sud de Senegal, ha commocionat el país i ha posat en entredit les esperances de pau a la regió. Els atacants pertanyen suposadament al moviment rebel MFDC (Moviment de les Forces Democràtiques de Casamance), que va signar el passat desembre un acord de pau amb el Govern de Senegal.

NAGORNO KARABAKH. Tornada a la palestra de l'actualitat ▶ Una febril activitat diplomàtica es desplega aquests dies entorn al conflicte de Nagorno Karabakh, un enclavament dins de l'Azerbaidjan. Després de set anys d'una treva poc respectada i unes negociacions de pau estancades, tornen a produir-se petits progressos en l'apropament entre Armènia i l'Azerbaidjan, els dos països en conflicte.

BORNEO. Sagnants enfrontaments ètnics ▶ A l'illa de Borneo, Indonèsia, a la província de Kalimantan, han esclatat nous enfrontaments ètnics que es caracteritzen per la violència implacable. La majoria dels enfrontaments són causats per disputes per la terra o el treball.

MARROC. Ultimàtum sobre el Sàhara occidental ▶ El secretari general de Nacions Unides ha donat un ultimàtum de dos mesos al Marroc perquè desbloqui les negociacions amb el Polisario i ofereixi una substancial autonomia al sàhara occidental.

DEL 2 AL 9

INDONÈSIA. Els fils que mouen les matances de Borneo ▶ El sagnant atac dels daiaks contra els immigrants procedents de l'illa de Madura a l'illa de Borneo ha costat ja la vida a més de 400 persones.

SUDAN. Lluites pel poder i aliances increïbles ▶ Les tensions s'aguditzen al Sudan després de la detenció de Hassan Turabi, ideòleg islamista i l'opositor més seriós del president al-Bashir.

BURUNDI. Nous impediments per a la pau ▶ Esclaten greus enfrontaments a Bujumbura, la capital de Burundi, coincidint amb l'inici d'una nova ronda de negociacions de pau. Ressorgeixen així els antics temors a actes de venjança que podrien cometre els hutu i als abusos de poder per part dels tutsi.

MÈXIC. La llarga marxa dels zapatistes ▶ S'inicia la llarga marxa dels zapatistes des de Chiapas fins a la capital federal.

BÒSNIA I HERCEGOVINA. La fragilitat a prova ▶ El 7 de març, l'alt representant de la comunitat internacional per a Bòsnia i Hercegovina va destituir Ante Jelavic, membre croata de la presidència col·legiada del país, que havia liderat una proclamació dels ultranacionalistes croates de Bòsnia anunciant la creació d'una entitat autònoma.

ESPANYA. Cop als més joves d'ETA ▶ La policia nacional deté, per ordre del jutge de l'Audiència Nacional Baltasar Garzón, 15 joves pertanyents a l'organització radical basca Haika, successora de Jarrai.

MACEDÒNIA. Evitar la guerra ▶ Neix un nou focus de conflicte als Balcans, a la frontera entre Macedònia i Kosovo, pels enfrontaments entre l'Exèrcit d'Alliberament Nacional de Macedònia, la nova guerrilla albanesa, i les tropes de la república.

IRLANDA DEL NORD. L'IRA, dispostat a buscar una pau duradora ▶ L'IRA ha fet públic que està disposada a reprendre les converses amb la Comissió Internacional Independent del Desarmament, amb qui havia suspès tot contacte el mes de juny de 2000.

FIJI. Els caps indígenes busquen sortides democràtiques a la crisi ▶ La crisi política a Fiji es troba en vies de solució després que el Govern interí, amb el suport dels militars, dimitís a causa d'una sentència del Tribunal d'Apel·lacions, que el va declarar il·legal i va revalidar la Constitució multiracial redactada l'any 1997. Ara el president Ratu Josefa Iloilo i el Consell de líders indígenes decidiran i avaluaran les possibilitats que Fiji torni al camí d'una democràcia constitucional.

MYANMAR. Lluita pel poder dels generals ▶ S'intensifiquen els enfrontaments entre

les tropes de Tailàndia i Myanmar. Un dels factors desencadenants pot deure's a un intent per distraure l'atenció d'una lluita interna pel poder arran de la mort en accident del general Tin Oo, que estava destinat a ser el vicepresident del Consell d'Estat per la Pau i el desenvolupament, el màxim òrgan estatal.

DEL 12 AL 16

INDONÈSIA. Augmenta la pressió contra el president ▶ Augmenten les protestes estudiantils contra el president Abdurrahman Wahid. Els manifestants van envoltar aquesta setmana el palau del president per demanar la seva dimissió.

MARROC. La qüestió del Sàhara sacseja les estructures estatals ▶ S'ha obert una discussió pública sobre un possible Estat federal marroquí dues setmanes després que l'ONU plantegés un ultimàtum al Marroc perquè confirmés la proposta de transferència de poder a la població subsahariana, en el marc de l'autonomia del Sàhara.

FILIPINES. Negociacions de pau amb els rebels comunistes ▶ La presidenta de Filipines, Glòria Arroyo, ha anunciat la represa el pròxim 27 d'abril de les negociacions de pau amb la guerrilla comunista.

MALÀISIA. La crisi econòmica esdevé violència ▶ El Govern de Malàisia està intentant refredar l'enfrontament ètnic entre indis i malaisis que s'ha produït aquesta setmana als suburbis de Kuala Lumpur, i que ha tingut un resultat de 6 morts, 52 ferits i 190 detencions.

ALGÈRIA. Entre la desesperança i la resignació ▶ Noves massacres a Algèria: 38 morts en tres dies.

IUGOSLÀVIA I MACEDÒNIA. Lluita contra la guerrilla albanesa ▶ S'aguditzà l'amenaça d'una guerra civil a Macedònia amb els nous enfrontaments entre la guerrilla albanesa i la policia pels voltants de la ciutat de Tetovo, la segona en importància del país, provocant la fugida dels civils. 900 efectius de l'Exèrcit iugoslau i de la policia sèrbia han entrat a la zona de seguretat entorn a Kosovo després de signar un acord amb la KFOR. La seva tasca serà controlar i impedir la lliure circulació de guerrillers albanesos i netejar la zona de mines.

ISRAEL. Ariel Sharon ratifica la seva política de mà dura ▶ La situació al Pròxim Orient amenaça d'explotar novament després que el comitè central d'Al Fatah decidís intensificar la Intifada en resposta a l'enfortiment del bloqueig imposat per l'Exèrcit israelià contra nombroses ciutats de Gaza i Cisjordània.

DEL 19 AL 23

MÈXIC. Chiapas encara està a temps per la pau ▶ El president Fox ha invitat novament el sotscomandant

Marcos a mantenir una entrevista després que aquest interrompés el diàleg que mantenia amb representants parlamentaris a Ciutat de Mèxic.

MACEDÒNIA. El futur dels Balcans en joc ▶ Per evitar l'esclat d'una nova guerra a l'ex-Iugoslàvia, la comunitat internacional ha començat a aportar suports polítics i diplomàtics a Macedònia.

DEL 26 AL 30

COREA. La pau entre ambdues Corees, sotmesa als interessos internacionals ▶ El canvi d'orientació política nord-americana amenaça seriosament el procés de reconciliació de les dues Corees. L'Administració Bush ha proposat l'adopció d'una línia dura contra Corea del Nord, fet que podria provocar l'abandonament per part de Pyongyang de la moratòria en les proves de míssils nuclears i la represa de la producció de plutoni.

EL CONGO. Els tresors i la maquinària de guerra ▶ Les múltiples faccions bel·ligerants de la Rep. Dem. del Congo han començat a enretirar les seves tropes de les posicions al front, en compliment d'un acord signat el mes de desembre. Les Nacions Unides també ha enviat a la zona el primer contingent armat de 110 "cascos blaus". Malgrat aquests indicis positius, encara existeixen múltiples obstacles per complir l'acord de pau.

SOMÀLIA. Els senyors de la guerra s'uneixen contra el Govern central ▶ Els opositors al Govern central de Somàlia, presidits per Salad Hassan, han passat a l'acció: un grup armat fidel al senyor de la guerra Musa Sudi Ialahow van atacar l'oficina de l'organització Metges sense Fronteres. Van segrestar nou col·laboradors d'aquesta organització i de l'ONU, i almenys 12 persones van resultar mortes i 20 més, ferides.

ISRAEL. Anunci d'una ofensiva contra el terrorisme ▶ En represàlia pels atemptats palestins perpetrats en els últims dies, Israel ha bombardejat les ciutats autònomes d'Hebron, Gaza i Ram Al·lah, dirigit els atacs especialment contra edificis de l'Administració palestina, quaters de les forces de seguretat i contra la guàrdia personal de Iàsser Arafat.

MACEDÒNIA. Propostes polítiques per contenir la rebel·lió albanesa ▶ L'ofensiva general de l'Exèrcit de Macedònia contra la guerrilla albanesa de l'ELN s'ha acabat. El Govern de Macedònia convocarà en una taula negociadora totes les forces polítiques i s'espera que el president, Boris Trajkovski, anunciï una data per començar les converses sobre el canvi de la Constitució que acabaria amb la discriminació ètnica.

DEL 2 AL 6

NEPAL. Els maoïstes intensifiquen la seva lluita ▶ La guerrilla maoïsta llença un dels seus atacs més violents coincidint amb el 5è aniversari de la seva fundació. Va assaltar dues comissaries a l'oest del petit regne de l'Himàlaia i va matar 37 policies. Es van produir enfrontaments també en altres zones del país i la violència es va estendre cap a Catmandú. Arran dels greus incidents de l'última setmana, el líder del principal partit opositor del Nepal, que s'oposa a la insurrecció maoïsta, ha demanat la dimissió del primer ministre.

NAGORNO KARABAKH. Converses de pau sobre un fons de pessimisme ▶ El president d'Armènia, Robert Kocharian, i el d'Azerbaidjan, Haydar Aliyev, s'han reunit a Florida per celebrar una nova cimera de pau sobre Nagorno, reunió patrocinada pel secretari d'Estat nord-americà Colin Powell. Es discuteix l'estatus de Nagorno Karabakh i el futur del milió de refugiats que van haver d'abandonar l'enclavament. Destacades figures polítiques de l'Azerbaidjan han elaborat una proposta de pla de pau alternatiu on subratllen que una negociació no és suficient per a la resolució del conflicte.

XINA. Forcejament entre l'àliga i el drac ▶ L'aterratge d'un avió espia nord-americà EP-3E a l'illa de Hainan després de xocar amb un caça xinès ha provocat un forcejament entre dues potències mundials. Aquesta illa és una localització clau en la nova estratègia xinesa per allunyar la seva força naval de la línia costera. El sofisticat equipament de l'avió espia podria revelar als xinesos les dades obtingudes pels EUA en relació al seu programa submarí i sostraurà a Taiwan informació clau per la sistema defensiu.

PALESTINA. Trobada entre bastidors ▶ Israelians i palestins han mantingut dues trobades del més alt nivell i les de major transcendència des de l'arribada d'Ariel Sharon al Govern. Una va tenir lloc a Tel Aviv, on l'ambaixador dels Estats Units a Israel, Martin Yndik, va assegurar al voltant de la mesa de negociació els responsables policíacs israelians i palestins. L'altra trobada va tenir lloc a Atenes, on el cap de la diplomàcia europea, Javier Solana, va forçar una reunió informal entre el ministre israelià d'Exteriors, Shimon Peres, el ministre palestí de la Cooperació, Nbil Xaath, i el negociador palestí, Saeb Erekat.

SÈRBIA. La detenció de Milosević: la fi d'una època ▶ Amb la detenció de Slobodan Milosević es posa fi al procés de destrucció criminal de la

Federació iugoslava. El seu arrest es produeix un dia bans que finalitzi el termini fixat pels estats unit perquè Iugoslàvia rebí 50 milions de dòlars d'ajuda i en el mateix moment en que s'aguditzen les lluites internes a Sèrbia.

DEL 16 AL 20

CONGO. Joseph Kabila presenta el seu primer Govern ▶ Joseph Kabila es referma en el poder amb la presentació del seu primer Govern tres mesos després de l'assassinat del seu pare, Laurent Désiré Kabila. El nou executiu està format per gestors i professors universitaris, però no compta ja amb la vella guàrdia de Laurent Désiré, però continua respectant l'equilibri de forces entre els aliats externs de Kinshasa. Joseph Kabila va expressar el seu desig de retornar l'ordre constitucional a la República Democràtica del Congo mitjançant eleccions legislatives, però no ha fet entrar a la vida pública una àmplia base de forces democràtiques.

COLÒMBIA. La pau és urgent enfront del desànim ▶ Cruent balanç de Setmana Santa a Colòmbia: un grup paramilitar d'ultradreta, Autodefensas Unidas de Colombia (AUC) assassina 25 camperols; les FARC prenen per assalt la població de la Caucana, a Antioquia, i maten prop de 50 persones; l'ELN segresta un nombrós grup de treballadors d'una empresa petrolífera però acaba alliberant-ne la majoria.

IRAN. Colapse de la Revolució Islàmica ▶ El clima preelectoral a Iran, marcat per demostracions de força per part de les faccions més conservadores i per la indecisió del president Mohammad Khatami sobre la presentació de la seva candidatura per a un nou mandat, delata una cada vegada més aguditzada inestabilitat política que pot conduir al col·lapse de la Revolució Islàmica.

BURUNDI. Nova fase preocupant d'inestabilitat ▶ Fracàs a Burundi d'un intent de cop d'Estat dirigit per un grup de joves oficials tutsi que van anunciar la destitució del Govern de Pierre Buyoya. La majoria de l'Exèrcit, controlat per l'ètnia tutsi, es va mantenir lleial al president Buyoya.

ÍNDIA. Escaramusses frontereres amb Bangla Desh ▶ La disputa fronterera entre l'Índia i Bangla Desh ha esdevingut un camp de batalla que ja s'ha cobrat 17 vides i que ha provocat la fugida de 10.000 civils. Els principals enfrontaments s'han produït a la frontera limítrofa entre l'Estat indi d'Assa, i l'Estat indi de Meghalaya, on les tropes bengalís han ocupat el poblat de Pyidiwah.

ISRAEL. Sharon i la seva guerra cap

enlloc ▶ Sharon ha traspassat diverses línies vermelles. Per primera vegada des de la invasió del Líban l'any 1982, va llançar una acció militar contra tropes sirianes al centre mateix del País dels Cedres. I també per primera vegada l'Exèrcit israelià ha ocupat –i no tan sols envaït– una zona de la franja de Gaza on regeix l'autonomia palestina completa des de 1994.

DEL 23 AL 27

SRI LANKA. Tornada al camp de batalla ▶ Els rebels Tigres d'Alliberament de la Terra Tàmil (LTTE) han anunciat el final de l'alto al foc que havien declarat unilateralment el passat mes de desembre i prorrogat en els mesos successius. El final de la treva substitueix les esperances de pau per dures ofensives militars al nord del país que s'han cobrat 40 vides en un sol dia.

ETIÒPIA. Preludi de temps turbulents ▶ Tensa situació a Etiòpia després dels enfrontaments entre estudiants i forces de la policia que han costat la vida a prop de 40 persones i que han causat 250 ferits. Es tracta dels disturbis més seriosos des de 1991.

BOLÍVIA. La democràcia en perill ▶ Les marxes de protesta, les vagues i un imminent bloqueig camperol de camins degut a l'incompliment governamental dels acords subscrits fa un any estan provocant la polarització social i política, la caiguda en picat de l'economia i una pèrdua generalitzada de confiança i credibilitat. La repressió policíaca contra les manifestacions populars és cada vegada més forta i la tensa relació entre els partits del Govern i l'oposició ha fet que aquests últims demanin la renúncia del president Banzer.

OSSÈTIA DEL NORD-INGÚIXIA. Uconflicte entre pobres ▶ Milers d'ingúixos desplaçats d'Ossètia del Nord s'han concentrat a la capital d'Ingúixia per demanar al president rus, Valdimir Putin, que els permeti retornar a les seves cases després de gairebé una dècada a l'exili. Unes terres fèrtils de gran significat econòmic i polític per a la població van ser motiu de la disputa que a l'any 1992 va causar la mort de 500 persones i el desplaçament de desenes de milers més.

ZIMBAWE. Toca fons ▶ La violència política i el col·lapse econòmic estan conduint el país cap a l'anarquia. A un any de les eleccions, les perspectives no són encoratjadores, perquè es tem que Robert Mugabe s'aferrarà cada dia més al poder, augmentant les activitats intimidatòries i restringint la llibertat d'expressió.

dCIDOB 79.

Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos móns. Nigèria: un gegant en dificultats.

Les relacions exteriors de la nova Sud-àfrica.
Alicia Campos

LES RELACIONS EXTERIORS de la nova Sud-àfrica

Alicia Campos Centre of International Studies, Cambridge University

La fi de l'apartheid i l'adveniment d'un Govern majoritari a Sud-àfrica han comportat canvis socials profunds que han transcendit la frontera del Limpopo. Si els principals protagonistes d'aquestes transformacions han sigut i segueixen sent els ciutadans sud-africans, això no ha d'enfosquir la importància de la dimensió internacional dels aconteixements que es viuen al sud del continent des dels inicis dels anys noranta. Aquest article pretén observar la forma que ha adoptat la reincorporació del gran país africà a la societat internacional després de la superació del relatiu aïllament al que va estar sotmès, com també assenyalar els aspectes principals de la política exterior sud-africana des d'aquell moment.

La internacionalització del moviment *antiapartheid* › La rellevància de la dimensió internacional de la nova Sud-àfrica prové del seu passat més recent, quan la lluita contra el domini de la minoria blanca es va convertir en gran mesura en una causa mundial, i va atreure el suport de molts estats i grups socials i polítics a l'Àfrica i fora de l'Àfrica. En aquest sentit, la desaparició de l'apartheid va constituir un dels pocs objectius meridians de l'Organització de la Unitat Africana (OUA) durant les primeres dècades postcoloniales.

Aquest compromís va assumir formes dramàtiques a l'Àfrica Austral, on Sud-àfrica es va convertir en un factor de desestabilització per als governs veïns. A mesura que anava desapareixent definitivament el colonialisme a Angola, Moçambic i Zimbabwe i la regió va passar a ser una àrea de confrontació de la guerra freda, Pretòria es va dedicar a explotar les profundes divisions internes dels nous estats, oferint suport als moviments dissidents contra els governs centrals i contribuint així a la situació de guerra general de l'àrea.

Com a resposta a aquesta estratègia de força va sorgir el 1975 el grup anomenat com Front-Line States, que reunia els estats africans de la regió, però també algun altre, com Tanzània, amb l'objectiu de coordinar-se i donar suport a les lluites contra la dominació blanca a Zimbabwe i Sud-àfrica. Aquests esforços en part es van veure minats per la debilitat econòmica d'aquests països respecte a l'economia sud-africana, fet que va originar, al mateix temps, la creació el 1980 de la Conferència de Coordinació per al Desenvolupament d'Àfrica del Sud (SADCC, sigles en anglès) per tal de mirar de superar la dependència cap al veí del sud.

Les pressions internacionals i la fi de la guerra freda a finals dels anys vuitanta van contribuir a enfortir el moviment antiapartheid liderat pel Congrés Nacional Africà (ANC) i que la situació externa, militar i econòmica del règim de Pretòria fos cada vegada més insostenible. Tots aquests fets van coadjuvar en el procés iniciat el 1989 de desmentallament de l'apartheid i l'establiment de la democràcia, que el 1994 conduí a la formació del Govern d'Unitat Nacional dirigit per Nelson Mandela.

La política ètica de la nova Sud-àfrica › Tot aquest procés ha transformat Sud-àfrica, que ha passat de ser un país internacional a convertir-se en un símbol del "renaixement africà". Aquesta idea ha esdevingut en un dels discursos clau de la nova política exterior sud-africana. Amb ella es vol simbolitzar la preocupació i el compromís de la petita potència austral vers la resta del continent. L'expressió inicial d'aquest compromís fou la integració el 1994 a la OUA i a la Comunitat per al Desenvolupament d'Àfrica del Sud (SADC, en anglès), nova denominació de la vella SADCC.

Junt amb aquesta professió d'"africanitat", la promoció dels drets humans i la democràcia a l'Àfrica i al món constitueixen l'altre llenguatge amb què Sud-àfrica es presenta davant la societat d'aquests estats. El país que fou el paradigma de la violació sistemàtica dels drets fonamentals vol ser avui en dia un dels defensors més grans de la justícia internacional i el cosmopolitisme ètic. L'èxit de la batalla incansable per la igualtat durant l'apartheid i la transició exemplar a la democràcia feien del tot inevitable que alguns dels principis que van animar aquesta lluita es convertissin en directrius de la política exterior del Govern de Mandela.

LES RELACIONS EXTERIORS DE LA NOVA SUD-ÀFRICA

No obstant això, i malgrat les declaracions de principi recollides al juny del 1996 en el *Document per a la discussió de la política exterior de Sud-àfrica*, la política exterior del nou règim ha mostrat inconsistències i contradiccions quan ha hagut d'enfrontar-se a la fluida, i sovint intractable, realitat internacional de la postguerra freda. A continuació plantejarem quins són, des del nostre punt de vista, els principals dilemes als quals s'enfronta Sud-àfrica en les seves relacions internacionals.

La democràcia i les relacions d'amistat ▶ La primera font de contradiccions es troba precisament en el mateix àmbit discursiu, en què el compromís amb els valors democràtics no sempre és compatible amb el manteniment de relacions d'amistat amb tots els estats i en especial amb els governs africans, en un continent on les exigències de democràcia i justícia social són encara una lluita a vida o mort.

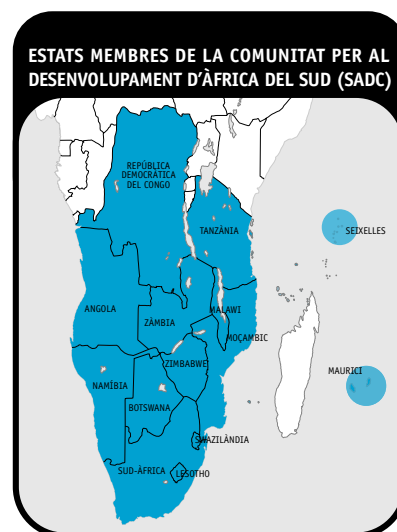
La crisi de Nigèria el 1995 és significativa en aquest sentit. La condemna a mort de l'escriptor Ken Saro-Wiwa i altres activistes ogonis per part del règim de Sani Abacha va provocar una tímida proposta del Govern de Mandela per tal de resoldre la situació de manera negociada. Només després de l'execució dels "nou ogonis" Pretòria va assumir una actitud radical d'oposició al Govern dèspota de Lagos, cridant a un boicot internacional contra Abacha. Les vacil·lacions inicials a l'hora d'adoptar una postura clara en la defensa dels drets humans, així com la falta de ressò de la condemna posterior entre els estats africans, mostren fins a quin punt la política moral perseguida per Sud-àfrica pot trobar-se en un compromís mentre es mantenen les dictadures en el continent.

Universalisme enfront de nacionalisme ▶ En segon lloc, una política exterior definida en termes tan morals i universalistes es veu forçosament enfrontada als qui, dins de la mateixa administració i societat sud-africanes, pensen que el Govern hauria de donar prioritat absoluta als assumptes interns i no desviar cap a l'exterior cap dels escassos recursos disponibles per als projectes de desenvolupament i reconstrucció nacional. És previsible que aquesta tendència s'aguditi amb el Govern de Thabo Mbeki, a mesura que la legitimitat que va proporcionar la fi de l'apartheid vagi minvant, i s'hagi de substituir per un compromís polític clar amb l'acabament de la pobresa i la desigualtat social. Aquesta tensió pot observar-se ja de manera dramàtica en relació amb la població immigrant, cada vegada més nombrosa, la qual està sent víctima d'atacs xenòfobs per part de l'empobrida població treballadora. El predomini de l'interès nacional de Sud-àfrica és un dels temors dels estats veïns, que veuen en el gegant austral un potencial econòmic i militar que pot contribuir tant com competir amb les dèbils economies que el rodegen. Aquest és el conflicte latent que es percep a la SADC i, en menor mesura, a l'OUA, en què alguns governs com el de Zimbabwe expressen el seu temor a que Sud-àfrica exerceixi l'hegemonia a la regió. Conscient d'aquests temors, el Govern sud-africà ha mirat d'apaivagar-los mostrant un perfil més baix del que la seva posició li permetia i evitant assumir postures que es podrien interpretar com a hegemòniques.

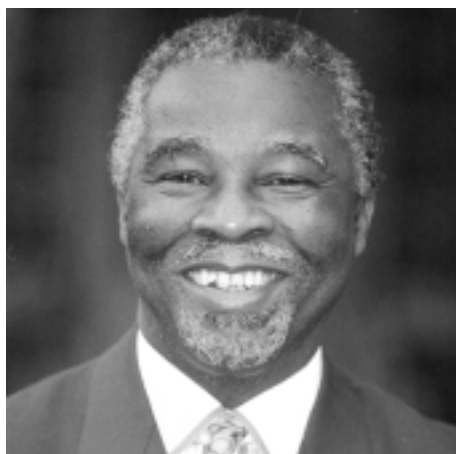
És en aquest context on hem d'entendre l'actitud de Pretòria respecte a les crisis africanes i les intervencions humanitàries. Si, per una banda, Sud-àfrica ha tractat de promoure activament solucions polítiques als conflictes internacionals, per l'altra, s'ha mostrat molt reticent a participar en operacions de manteniment de la pau. I això malgrat les pressions de les potències occidentals i de les Nacions Unides, que busquen regionalitzar les crisis mundials i esperen que, en aquest sentit, Sud-àfrica exerceixi un paper destacat a l'Àfrica.

Els resultats de la política d'apaivagament de Pretòria no han estat espectaculars, com es va fer evident en el cas de Nigèria abans mencionat, o en el fracassat intent de mediació durant la crisi del Zaire entre Lauren Kabila i Mobutu Sese Seko. Només a l'agost del 1998 Sud-àfrica va utilitzar la força militar, junt amb Botswana, per tal de deturar un cop d'Estat a la veïna Lesotho. A les deficiències logístiques de l'operació s'hi van unir expressions de preocupació a tota la regió, fet que recorda encara un passat recent de preponderància militar sud-africana. Tot això fa preveure que Sud-àfrica evitarà jugar un paper militar rellevant a l'Àfrica, encara que les pressions internacionals ja citades faran més difícil que es desentengui completament de les crisis com la que es viu actualment a la República Democràtica del Congo.

Àfrica versus Occident ▶ El tercer conflicte possible és entre l'enfortiment de les relacions amb el Nord i la reincorporació sense ambigüitats en el continent africà. Una política de decidida integració a l'Àfrica i el SADC com a principal àmbit internacional de la nova Sud-àfrica podria implicar l'assumpció del liderat de les reivindicacions dels països africans cap als occidentals. L'actual campanya de Mbeki contra les patents farmacèutiques per tal de facilitar la lluita contra la sida és un exemple d'aquesta possibilitat. Per altra banda, el Govern sud-africà espera que els països de l'OCDE el proveeixin de les inversions que impulsin el creixement econòmic. La tercera opció consistiria a enfortir les relacions amb les potències mitjanes de l'hemisferi sud, com el Brasil, l'Índia o Malàisia. Tot i que cap d'aquestes opcions és essencialment contradictòria a les altres, en ocasions podrien colisionar.

LES RELACIONS EXTERIORS DE LA NOVA SUD-ÀFRICA

Thabo Mbeki, president de Sud-àfrica

Si tenim en compte que el Regne Unit constitueix el principal soci econòmic de Sud-àfrica, les relacions amb la Unió Europea constitueixen forçosament un dels àmbits principals de la política exterior sud-africana. No són aquestes unes relacions fàcils, ja que, després de l'entusiasme despertat a Europa per l'acabament de l'apartheid, han sorgit nombrosos impediments a l'hora de concertar els vincles econòmics. Durant les negociacions sobre la integració de Sud-àfrica al Sistema General de Preferències i a la Convenció de Lomé han aparegut resistències proteccionistes dels estats europeus amb agricultures semblants (fonamentalment França, amb el suport d'Alemanya), així com la preocupació que l'esmentada integració impliqui una competència massa gran per a altres països ACP (Àfrica-Carib-Pacífic) amb economies més dèbils.

Quan a la relació amb els Estats Units, existeix una Comissió Binacional l'objectiu de la qual és promoure la cooperació en àmbits com el comerç, les inversions, l'energia o la tecnologia. Malgrat les bones relacions bilaterals entre ambdós països, el Govern sud-africà ha expressat la seva insatisfacció davant la quantitat d'ajuda que se'ls ha ofert, al mateix temps que sosté certes postures internacionals no sempre compatibles amb els interessos nord-americans. És el cas del manteniment de vells compromisos de l'ANC amb estats com Cuba o Líbia, o les crítiques realitzades cap a la política dels EUA i el Regne Unit a l'Iraq. Fets que demostren la voluntat del Govern sud-africà d'assumir una política d'autonomia respecte a la superpotència mundial.

Liberalització i pobresa ▶ Finalment, Sud-àfrica s'enfronta avui en dia a un dilema que es refereix tant a processos interns com globals. Es tracta de la tensió entre la necessitat imperiosa de polítiques actives que alleugereixin la pobresa i promoguin processos de desenvolupament i transformació social, i l'actual ideologia hegemònica en la societat internacional que considera el mercat i la liberalització de l'economia com l'única política possible.

El nou Govern sud-africà sofreix la paradoxa d'haver arribat al poder legítim per la seva lluita contra la injustícia i la desigualtat, no només legal, sinó també econòmica i social, però en una conjuntura internacional gens favorable a l'intervencionisme polític en l'economia. Aquesta circumstància va obligar l'ANC, als inicis de la transició política, a renunciar a la seva professió de fe socialista i transformar-la en un discurs més pragmàtic i procliu a un sistema mixt de mercat. Els principals aliats polítics de l'ANC, la confederació de sindicats Congress of South African Trade Unions (COSATU) i el Partit Comunista de Sud-àfrica, ja han expressat la seva preocupació i frustració per la insuficiència i l'entredit que estan assumint els canvis socials previstos en el Programa de Reconstrucció i Desenvolupament del Govern.

Per la seva banda, els donants internacionals, els quals s'han mostrat especialment generosos amb la Sud-àfrica postapartheid, insisteixen en l'adopció de rigoroses polítiques liberals que assegurin les inversions estrangeres al país. Si el creixement econòmic basat en la liberalització i l'obertura de l'economia és capaç per si mateix de promoure la transformació social que tants esperen serà, sense cap mena de dubte, un tema de debat i discussió pública al país al llarg del Govern de Mbeki, el qual sembla haver assumit el credo liberal en la seva estratègia denominada GEAR, Growth, Employment and Redistribution (creixement, treball i redistribució).

LES RELACIONS EXTERIORS DE LA NOVA SUD-ÀFRICA

En conclusió ▶ El paper internacional de la nova Sud-àfrica s'ha d'entendre en la intersecció de diferents tendències, les quals poden ser conflictives entre si. Això explica les crítiques d'incoherència i fins i tot de manca de política exterior que s'han fet al Govern sud-africà. No obstant això, no és Sud-àfrica l'únic Estat que es troba amb dilemes essencials a l'hora de perseguir els seus objectius polítics en un món exterior que no controla, i pocs són els que situen a primera línia dels seus interessos la promoció del benestar i la justícia més enllà dels seus nacionals de la manera tan genuïna com Sud-àfrica ho està fent. No hauria d'estranyar, doncs, que en les actuals condicions globals això la porti a profundes contradiccions.

El dubte es troba a saber si Sud-àfrica finalment assumirà les directrius de les institucions econòmiques internacionals i els donants occidentals, si s'esforçarà per enfortir les seves relacions amb la resta dels actuals governs africans, o tractarà d'articular una política interna i externa més autònoma, compromesa amb un vertader renaixement africà basat en la participació i en els drets de les persones i liderat des de l'interior del continent. Seria desitjable que els esforços invertits per tants africans i africanes per tal d'acabar amb l'apartheid donés els seus fruits també a l'altre costat de les fronteres sud-africanes i transformés algunes de les dinàmiques que han caracteritzat les relacions internacionals i les polítiques internes de l'Àfrica des de l'època de les independències. ■

Referències bibliogràfiques

- Bischoff, P. H. i Southall, R. (1999) "The early foreign policy of the democratic South Africa", Stephen Wright (ed.), *African Foreign Policies*, Westview Press, Boulder.
- Carlsnaes, W. i Muller, M. (1997) *Change and south african external relations*, Johannesburg: International Thomson Publishing (Àfrica del Sud).
- Simon, D. (1998) *South Africa in Southern Africa. Reconfiguring the Region*, James Currey, Oxford / Ohio University Press, Athens / David Philip, Ciutat del Cap.
- Spence, J.E. (ed.) (1999) *After Mandela. The 1999 south african elections*, London: Royal Institute of International Affairs. Contribucions de Graham Evans, James Barber i James Mayall.
- Vale, P. i Maseko, S. (1998) "South Africa and the african renaissance", *International Affairs*: 74, 2.

dCIDOB 79.

Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos móns. Nigèria: un gegant en dificultats.

Àfrica Austral cultures en ebullició.
Gustau Nerín

ÀFRICA AUSTRAL

CULTURES EN EBULLICIÓ

Gustau Nerín Antropòleg

Fa unes dècades, al nostre país l'Àfrica Austral era coneguda tan sols pel deplorable règim d'apartheid i per les sagnants guerres que van patir Angola, Moçambic i Rhodèsia (Zimbabwe). Tot semblava indicar que en aquell tràgic racó del continent africà no hi havia lloc per a la producció cultural. Aquí només arribaven alguns escrits polítics traduïts al català o al castellà (com les denúncies del racisme sud-africà d'Albert Luthuli o Albert Paton, o les poesies de combat de l'angolès Agostinho Neto). A part d'això, l'Àfrica Austral era coneguda pels llibres de caceres de Lauren Van der Post, i per "El lleó dorm aquesta nit", una bella cançó zulu que cantava la gran Miriam Makeba. De l'extrem meridional del continent africà només se'n coneixien els seus drames polítics, les seves meravelles naturals i el seu folklore (sovint el Govern sud-africà fomentava de forma premeditada el folklorisme i l'exotisme).

Només uns pocs erudits, com Fernando Morán, havien seguit amb interès els moviments socials i culturals d'aquesta regió. No podia deixar de sobtar, doncs, que el 1991 concedissin el premi Nobel de literatura a Nadine Gordimer, una sud-africana blanca gairebé desconeguda. Dissortadament, el guardó no va despertar gaire interès per la cultura africana, tot i que l'escriptora premiada va veure com eren publicades les seves novel·les a la nostra terra. Però molts ni tan sols van considerar-la com una escriptora "autènticament" africana pel seu color de pell, tot i que a la zona des de fa segles s'hi han arrelat minories blanques, que han establert forts vincles amb les poblacions bantu, mestissa i asiàtica.

Gordimer no era una escriptora aïllada en un desert cultural. La vida cultural sud-africana ha estat de les més dinàmiques del continent des de fa més d'un segle. A les cultures orals pròpies dels pobles autòctons de la regió, s'hi han anat afegint al llarg del temps un gran nombre de mostres culturals de qualitat innegable. Les dues ètnies blanques de la República Sud-africana tenien les seves pròpies tradicions culturals (cal destacar, per exemple, l'elaborada música i la poesia popular dels bòers, o la producció historiogràfica dels anglòfons). Es podria mencionar, a tall d'exemple, la primera gran obra literària d'aquest país, la *Història d'una granja sud-africana*, escrita el 1883 per l'autora afrikaner Olive Schneider. A més, ja a principis del segle XX va començar a aparèixer una elit mestissa i negra, educada a l'estil occidental a les escoles religioses, que va iniciar la formació dels seus propis cercles culturals. Abans de la instauració de l'apartheid (el 1948), ja s'havien fet famosos alguns negres, com el novel·lista Thomas Mofolo (autor de la novel·la històrica *Xaka*, basada en la biografia del cèlebre cabdill zulu) o el periodista i polític Sol T. Platjee (un dels més destacats lluitadors contra la discriminació racial). No es pot oblidar tampoc que el jove Gandhi va iniciar el seu combat polític a la regió sud-africana del Natal, on exercia com a advocat.

Tampoc faltava tradició cultural a les antigues colònies portugueses de l'Àfrica Austral (Angola i Moçambic). Luanda, la capital angoleesa, era una ciutat més antiga que Nova York, amb estrets vincles amb Portugal i el Brasil. La nombrosa colònia portuguesa i la població criolla de la localitat mai no van restar al marge dels corrents culturals de l'època. Als anys quaranta, Castro Soromenho, un moçambiquès resident a Angola, es va fer famós per les seves obres anticolonialistes, com *Terra morta*, fins al punt que es va veure obligat a prendre la ruta de l'exili.

Cap a una cultura crítica i combativa > Però en realitat la renovació i modernització de la cultura a Angola, Zimbabwe i Moçambic es va forjar durant la lluita armada contra el colonialisme portuguès i anglès (especialment a principis dels setanta), i a Sud-àfrica i Namíbia en els temps de la resistència contra l'apartheid (des dels anys cinquanta fins als vuitanta). Malgrat que els règims racistes no van contribuir a la formació d'intel·lectuals africans, al llarg de tot el segle XX, l'avenç de la intel·ligència negra es va estendre a tota la regió. Sens dubte va ser Sud-àfrica el país de l'Àfrica Austral on la renovació intel·lectual fou més profunda. Després de la instauració del règim d'apartheid, va quedar clar que no es podia esperar una millora progressiva de les condicions de vida dels africans. L'elit lletrada

ÀFRICA AUSTRAL

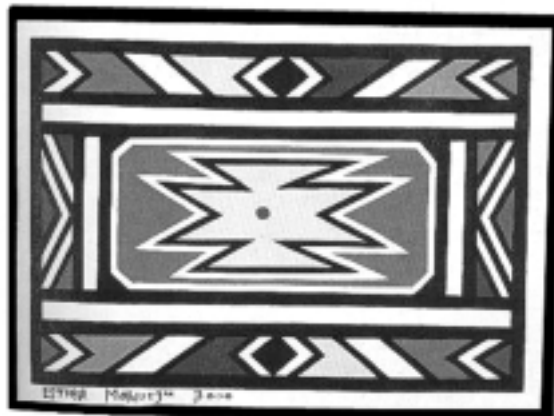
burgesa i reformista va deixar pas a joves combatius extremadament crítics amb el sistema (com Dennis Brutus, en el món de la poesia, o Nelson Mandela, en el camp de la política). Durant la segona meitat del segle passat, creació i compromís esdevindrien indestriables.

Després de les matances d'adolescents de Sharpeville i Soweto, molts intel·lectuals s'iniciaren en el periodisme de denúncia per acabar escrivint poemes o novel·les que posaven de manifest la vida miserable de la població negra i constituïen una veritable crida a la subversió. La ràbia envaeix el text de Wally Serote *Alexandra, el meu amor, la meua còlera*, en què es descriu sense compassió la supervivència al gueto. La mestissa Bessie Head, a *Qüestió de poders*, posa de manifest el conflicte mental que sofreix una dona mestissa en un món blanc, masclista, hostil i racista. Richard Rive, a *Buckingham Palace, districte sisè*, explica la lluita heroica dels habitants dels enclavaments multirracials de Sud-àfrica per oposar-se a la segregació racial i a la seva materialització: els bulldozers del Govern. Ezekiel Mphahlele, a *Al capdavant de la Segona Avinguda*, transmet la impotència de les víctimes de l'apartheid... La majoria d'aquests escriptors empraven l'anglès, però alguns d'ells escrivien en llengües africanes, com el zulu Mazisi Kunene, o fins i tot transcrivien l'anglès popular parlat als *townships*. Sovint l'obra literària es transformava en obres de teatre o en articles de premsa, doncs els autors tenien la ferma voluntat d'emprar tots els mitjans possibles per arribar als desheretats del seu país, ja que per ells la literatura només es podia entendre com una eina de denúncia i mobilització.

Però no era només la població negra i mestissa la que es rebel·lava contra el racisme governamental. També alguns intel·lectuals blancs se sumaven a les crítiques a la discriminació de l'apartheid. Nadine Gordimer, que va popularitzar-se amb l'apocalíptica novel·la *La gent de July*, n'és tan sols l'exemple més conegut, però n'hi ha molts d'altres. André Brink va trencar els mites dels blancs sud-africans a *Un silenci turbulent*, en què confronta els mites afrikaners amb la història del país. J. M. Coetzee va elaborar una preciosa metàfora del conflicte cultural a *Esperant els bàrbars*, i el dramaturg Athol Fugard va analitzar el problema de les relacions interracials a *Mestre Harold & els nois* (una obra que fou prohibida per la censura). Alguns anaren més lluny i se sumaren a la lluita armada contra el règim sud-africà, com l'afrikaner Breyten Breytenbach, autor de *Les confessions veritables d'un terrorista albi*.

Als anys seixanta, quan les universitats europees van entrar en ebullició, molts dels estudiants universitaris d'Angola i Moçambic residents a Lisboa van començar a prendre consciència del problema colonial. Joves negres, blancs i mestissos, junts, començaren a articular els primers partits anticolonials (que acabarien esdevenint moviments guerrillers) alhora que s'iniciaven en la poesia de combat. A l'exili, i als camps d'entrenament de la guerrilla, hi confluïren destacats intel·lectuals moçambiquesos, angolesos, zimbabwesos i sud-africans. Un d'ells fins i tot arribaria a president del seu país, l'angolès Agostinho Neto, autor del llibre *La lluita continua*. D'altres optarien per la novel·la, com Pepetela, amb *Mayombe* (en què va descriure la seva experiència al maquis), o Luandinho Vieira, que amb *Luanda* va renovar la llengua portuguesa incorporant-hi lèxic i girs propis de la parla anglesa.

La prolongació dels conflictes armats a la regió fins als anys vuitanta va convertir la violència en l'eix central de la literatura de la zona.

Esther Mahlangu 2000

Font • www.galleriaspazia.com/ArteAfricana/Mahlangu.htm

L'escriptura esdevingué una eina partidista, amb la que s'atacava o es defensaven les posicions governamentals (per exemple, l'angolès Sousa Jamba, simpatitzant de la guerrilla de l'UNITA, amb les seves obres s'enfronta directament al Govern). Tot i això, alguns autors van aconseguir no limitar-se a la militància política, sinó que van crear obres mestres de la literatura malgrat el rerefons de guerres i repressió (per exemple, el moçambiquès Mia Couto va omplir de poesia la seva novel·la *Terra somnàmbula*, ambientada en el període de guerra civil que va viure el seu país).

Anys noranta: una nova vitalitat creativa • En millorar la situació política, a partir del 1990 (especialment a Sud-àfrica, Namíbia i Moçambic), la literatura va experimentar una veritable eclosió. Els autors, lliures de les limitacions temàtiques imposades per la militància política, han procedit a una gran diversificació estilística i argumental. Pepetela, a *El desig de Kianda*, ironitza sobre el caos i el desgovern a Luanda; José Eduardo Agualusa, a *L'estació de les pluges*, recorda la repressió

política a l'Angola revolucionària, i J. M. Coetzee, que ha guanyat diferents guardons amb les seves obres, es capaç de novel·lar la vida de Dostoievski a *El mestre de Petersburg*. La renovació també afecta la literatura femenina: les zimbabweses Tsitsi Dangaremba i Yvonne Vera expliquen els problemes de la dona africana en un marc masculista a *Condicció nerviosa* i *Papallona encesa...* A tota la regió proliferen les obres de gran qualitat, i alguns autors, com Mia Couto o José Eduardo Agualusa, comencen a obtenir un creixent reconeixement internacional. Ningú dubta, avui en dia, que l'Àfrica Austral té un paper clau en les literatures en llengua anglesa i portuguesa.

La confluència, a l'extrem sud del continent africà, de les cultures autòctones boiximanes i bantus amb les cultures dels colons europeus (anglesa, bòer i portuguesa) ha generat una riquesa esplendorosa. Sens dubte, és patent en el camp de la literatura, però també ho és en l'àmbit de les arts plàstiques, en el qual destaquen artistes com el pintor Kiki Lima (un dels valors artístics a l'alça dels països africans de llengua oficial portuguesa), l'escultor John Fundi (que s'inspirava en les talles tradicionals xona) o la muralista Esther Mahlangu (que decora cases amb motius geomètrics, com feien tradicionalment algunes ètnies de la zona).

També en el món del teatre i de la música, Sud-àfrica i els països de la subregió mostren un gran dinamisme. Tot i que la globalització ha repercutit arreu amb una difusió extraordinària de la cultura nord-americana i la imposició de determinats motlles culturals occidentals, és potser l'Àfrica Austral la regió africana on es perfilen les millors perspectives en l'àmbit cultural, ja que la República Sud-africana és el país de l'Àfrica Negra que disposa de millors estructures editorials, musicals, cinematogràfiques i periodístiques. I a més, gaudeix d'una vitalitat creativa extraordinària. Sens dubte, és una regió que pot aportar molt més a la nostra cultura del que ho ha fet fins ara. ■

Referències bibliogràfiques ▶

Agualusa, José Eduardo (Angola) (1999) *Nació criolla*. Barcelona: La Magrana.

Breytenbach, Breyten (Sud-àfrica) (1986) *Las confesiones verdaderas de un terrorista albino*. Barcelona: Versal.

Coetzee, J. M. (Sud-àfrica) (1990) *Esperant els bàrbars*. Barcelona: Edhasa.

Couto, Mia (Moçambic) (1996) *Tierra sonámbula*. Madrid: Alfabuara.

Dangbaremba, Tsitsi (Zimbabwe) (1999) *Las cuatro mujeres que amé*. Barcelona: Ètnicos del Bronce.

Gordimer, Nadine (Sud-àfrica) (1991) *La història del meu fill*. Barcelona: Edicions de l'Eixample.

Pepetela (Angola) (1991) *Mayombe*. Tafalla: Txalaparta.

dCIDOB 79.

**Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos
móns. Nigèria: un gegant en
dificultats.**

Perfil de Sud-Àfrica.

Perfil de SUD-ÀFRICA ▶

Nom oficial ▶ (en anglès) Republic of South Africa

Nombre d'estats ▶ 9

Independència ▶ 31 de maig de 1910

Entrada a l'ONU ▶ 7 de novembre de 1945

Superfície ▶ 1.219.090 km²

Llengües oficials ▶ afrikaans, anglès, pedi, sotho, swazi, tsonga, ndebele, tswana, venda, xhosa i zulu

Capital ▶ Pretòria, executiva (1.080.187 habitants); Bloemfontein, judicial (2.633.504); Ciutat del Cap, legislativa (2.350.157) (1991)

Altres ciutats importants ▶ Johannesburg (1.916.063), Durban (1.137.378), Pòrt Elizabeth (853.204) (1991)

SISTEMA POLÍTIC

República multipartidista bicameral ▶ Assemblea Nacional (400 escons), Consell Nacional de Províncies (90 escons)

Constitució ▶ Adoptada el 1996

Cap d'Estat i de Govern ▶ Thabo Mvuyelwa Mbeki (ANC), des de les eleccions de 1999. Elegit pel Parlament per un període de cinc anys

Composició parlamentària ▶ des de les darreres eleccions del 2 de juny de 1999

-ANC, African National Congress (inclou el South African Communist Party): 266 diputats (66,4%)

-DP, Democratic Party: 38 diputats (9,6%)

-Iqemba Lenatha Yenkuleko/IFP, Inkatha Freedom Party: 34 diputats (8,6%)

-NNP, New Natinal Party: 28 diputats (6,9%)

-UDM, United Democratic Movement: 14 diputats (3,4%)

-ACDP, African Christian Democratic Party: 6 diputats (1,4%)

-VF, Vryheidsfront/Freedom Front: 3 diputats (0,8%)

-UCDP, United Christian-Democratic Party: 3 diputats (0,8%)

-PAC, Pan African Congress of Azania: 3 diputats (0,7%)

-FA, Federal Alliance: 2 diputats (0,5%)

-MF, Minority Front: 1 diputat (0,3%)

-AEB, Afrikaner Eenheidsbeweging: 1 diputat (0,3%)

-AZAPO, Azanian People's Organisation: 1 diputat (0,3%)

POBLACIÓ

Total ▶ 43,4 milions (est. 2000)

Població urbana ▶ 54% (1998)

Estructura d'edat ▶ (1996) per sota de 15 anys: 33,9%; 15-29 anys: 28,6%; 30-44 anys: 19,4%; 45-59 anys: 9,9%; 60-74 anys: 5,3%; 75 o més anys: 1,7%

Taxa de creixement anual ▶ 2% (1975-1978), 0,6% (1998-2015)

Projecció de població ▶ (2010) 47.503.000

Índex de natalitat ▶ 26,4 naixements per 1.000 habitants (mitjana mundial 22,6) (1998)

Índex de mortalitat ▶ 12,3 morts per 1.000 habitants (mitjana mundial 8,9) (1998)

Índex de mortalitat infantil ▶ 60 morts per 1.000 naixements vius (1998)

Taxa de fecunditat ▶ 3,3 fills per dona (1995-2000)

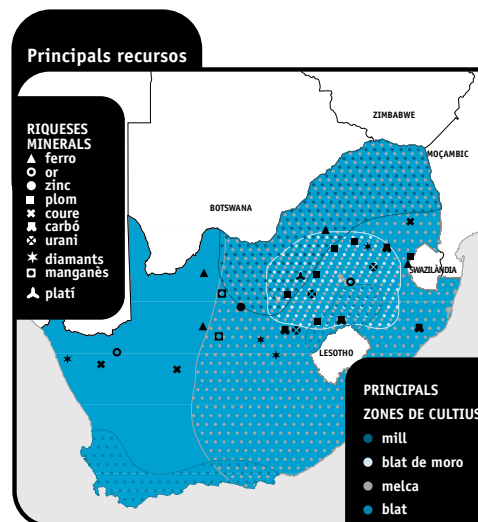
Índex de mortalitat materna ▶ 230 morts per 100.000 nascuts vius (1990)

Esperança de vida en néixer ▶ 53,2 anys (dones, 56,2; homes, 50,3) (1998)

Composició ètnica ▶ negres 76,3% (zulu 22%, xhosa 18%, pedi 9%, sotho 7%, tswana 7%, tsonga 3,5%, swazi 3%); blancs 12,7%, *coloureds** 8,5%, asiàtics 2,5% (1995)

Composició religiosa ▶ cristians 66,4%, dels quals: protestants 36,6%; esglésies negres independents 22,2%; catòlics romans 7,6%; hindús 1,3%; musulmans 1,1%; no religiosos 1,2%; creences tradicionals 30% (1991)

*Els *coloureds* en una gran part són descendents de blancs i khoikhois

Alfabetització ▶ (a partir dels 15 anys) 84,6% (1998); homes 85,4% i dones 83,9%

Població per sota de la línia de la pobresa ▶ 20,2% (1998)

Població sense accés a aigua potable ▶ 13% (1990-1998)

Població amb accés a sanejament 13% (1990-1998)

INDICADORS ECONÒMICS

Moneda ▶ 1 rand (100 cents), 1 dòlar = 6,1 rands (gen. 2000)

PNB ▶ 130.151 milions de dòlars (1997)

PNB per càpita ▶ 3.210 dòlars (1997)

Estructura PNB ▶ agricultura 5%; indústria 35%; serveis 60% (est. 1999)

Força de treball ▶ 14,3 milions (1995)

Exportacions ▶ 28.000 milions de dòlars. *Productes*: or (19,9%); metalls base i productes de metall (15,4%); pedres precioses (9,8%), aliments (7,4%). *Socis*: Regne Unit, EUA, Japó, Alemanya (est. 1999)

Importacions ▶ 26.000 milions de dòlars. *Productes*: maquinària i aparells (31,9%) químics i productes químics (12,5%), vehicles a motor (11,6%), (est. 1999). *Socis*: Alemanya, EUA, Regne Unit, Japó, Iran

Despesa pública en educació ▶ 8% del PNB (1995-1997)

Despesa pública en sanitat ▶ 3,2% del PIB (1996-1998)

Despesa pública militar ▶ 1,6% del PIB (1998)

Deute extern ▶ 25.700 milions de dòlars (est. 1998)

Fonts ▶ Britannica World Data

Informe sobre el Desenvolupament Humà 2000 - PNUD

CIA World Factbook

AGORA (www.agora.stm.it/elections)

OMS

CRONOLOGIA HISTÒRICA ▶

Colonització europea des del segle XVII

1652 ▶ Una expedició comandada per Jan van Riebeeck, i finançada per la Royal Dutch East India Company (Companyia Holandesa de les Índies Orientals), arriba al cap de Bona Esperança, on construeix el primer fort i el port. La missió d'aquests primers colons holandesos és subministrar aliments frescos als vaixells d'aquesta companyia en el seu camí cap a les Índies Orientals. En un principi no tenen pas la intenció de conquerir territori i estableixen relacions (no sempre pacífiques) amb els khoikhois, habitants de l'àrea des de feia més de 1.000 anys.

1679 ▶ El governador holandès, Simon van der Stel, funda la vila de Stellenbosch i pobla la zona d'immigrants francesos (els hugonots), els quals escapen de la persecució religiosa del seu país.

1779 ▶ A partir d'aquesta data es produeixen els episodis coneguts com "guerres de frontera" (en total 9), enfrontaments entre els colons descontents que es van expandint cap al nord i l'est del territori sud-africà, al llarg de la costa, i els khoikhois i altres tribus autòctones (com els xhoses), que es resisteixen a la dominació blanca.

1795 ▶ Amb molt poca resistència, la Colònia del Cap és presa per les forces expedicionàries britàniques per tal d'impedir que caigui en mans franceses (França havia ocupat Holanda).

1803 ▶ La colònia és retornada als holandesos pel Tractat d'Amiens entre el Regne Unit i França.

1814 ▶ La Colònia del Cap, després de l'acord europeu de Waterloo, és formalment cedida al Regne Unit.

1820 ▶ Arriben els primers 5.000 immigrants britànics. A partir de 1822 es comença a implementar una política de "britanització", amb l'objectiu d'eliminar progressivament la llengua holandesa. Continua l'expansió cap a l'est i el nord-est des de la petita colònia.

1836-1840 ▶ Des de la Colònia del Cap comença el *gran trek* (gran marxa). Prop de 14.000 afrikaners o bòers emigren cap a l'interior del continent, acció que els portarà al Transvaal, a l'actual Orange i al Natal.

1867 ▶ Es descobreixen importants jaciments de diamants a la zona d'Orange i Kimberley. Aquest fet afecta totes les tribus africanes de la zona.

1879 ▶ Després d'envair una rere l'altre diverses comunitats negres (a vegades amb molta resistència), els britànics conquereixen el regne zulu.

Mentrestant, els descendents dels colons holandesos continuen avançant en la construcció d'una nació a banda, el *volk* (poble) afrikaner. Parlen una llengua que és una variant del neerlandès, l'afrikans. Aquests colons són massa dèbils en nombre i tecnologia per enfrontar-se a les comunitats africanes fortes com els xhoses i els zulus (deixen aquesta tasca als britànics), però sí que explien petites comunitats africanes que viuen a l'est de les zones conquerides pels britànics i que passen a formar part de les repúbliques afrikaners (o bòers) de l'Estat Lliure d'Orange i del Transvaal.

1880 ▶ Primera guerra anglobòer.

1884-1886 ▶ Es descobreixen els grans jaciments d'or de Witwatersrand, a la República del Transvaal, fet que suposa la promesa de grans riqueses i el despertar dels interessos britànics a la zona, ja que aquests estimen que han de controlar políticament el Transvaal, república governada per agricultors que tenen poc o cap interès en un desenvolupament capitalista a gran escala.

Font • Atlas político del Siglo XX. Alianza Editorial

1896 ▶ L'anomenada *colour bar* (barrera de color) està ja plenament instaurada en el sector miner i en els nuclis urbans de majoria britànica. S'impedeix als negres accedir a treballs industrials semiqualficats i els que treballen en feines no qualificades ho fan amb uns sous molt més baixos.

La guerra anglobòer (1899-1902)

1899 ▶ Esclata la guerra angloafrikaner, l'anomenada guerra dels bòers, provocada i guanyada pels britànics que volien controlar els territoris afrikaners rics en recursos naturals, sobretot or i diamants. Es planta la llavor de la moderna Sud-àfrica.

1902 ▶ Es proclama la pau de Vereeniging: el Transvaal i l'Estat Lliure d'Orange esdevenen colònies britàniques.

PERFIL DE SUD-ÀFRICA

La Unió Sud-africana (1910-1960)

1910 ▶ En entrar en vigor la South African Act, aprovada pel Parlament britànic el 1909, es crea l'Estat sud-africà amb el nom d'Unió Sud-africana (federació de les províncies del Cap, Natal, Orange i Transvaal), amb un Parlament exclusivament blanc que manté una discriminació sistemàtica contra la majoria negra. S'aprova la llei que impedeix als negres tenir dret a vot i possessió de terres. El primer Govern és encapçalat pel general bòer Louis Botha (del South African Party), el qual col·laborarà amb els britànics.

1911 ▶ Native Labor Act (Llei de regulació del treball indígena), que suposa la legalització de la discriminació general contra els assalariats negres.

1912 ▶ Es crea el Congrés Nacional Africà (ANC, en les seves sigles en anglès). Entre els seus fundadors hi ha estudiants i titulats universitaris negres, molts d'ells amb estudis a Europa i als EUA.

1913 ▶ La legislació segregacionista s'estén. El Parlament aprova la Native Land Act (la llei de la terra), la qual prohibeix la possessió de terres als negres, als quals se'ls reserven només petites zones (un 7% del territori). Aquestes reserves natives, acullen el 75% de la població del país i aviat es converteixen en el que alguns autors han anomenat "miserables dipòsits o reserves de mà d'obra negra per a les zones blanques". Es tracta de terres dolentes, de poca producció i amb total absència de serveis i assistència per a la seva població. En el territori "blanc" (el 90% del territori) es dicten lleis que restringeixen els drets de residència, circulació, treball i fins i tot oci dels negres.

1914 ▶ Esclata la Primera Guerra Mundial i el Govern de Botha, aliat amb el Regne Unit, declara la guerra a Alemanya. Es funda el National Party (el Partit Nacional).

1915 ▶ Sud-àfrica s'apodera de les colònies alemanyes de l'Àfrica del sud-oest i de l'Àfrica oriental (1916).

1922 ▶ La recessió posterior a la guerra empeny les grans empreses mineres a contractar negres, fet que genera xocs racials entre els assalariats. Es produeix la vaga de Rand, durament reprimida, i protagonitzada majoritàriament per blancs pobres descendents dels bòers, els quals estan contra els contractes en massa de negres i són atrets per la propaganda ultranacionalista de l'extrema dreta.

1923 ▶ S'aprova la Natives Urban Area Act (Llei dels nadius a les zones urbanes), que limita dràsticament la possibilitat dels negres de poder instal·lar-se a les ciutats, considerades reduïdes "blancs".

1924 ▶ Els nacionalistes del general Hertzog guanyen les eleccions generals amb el suport del Partit Laborista (burguesia nacional urbana). L'objectiu principal del nou Govern és assolir la independència total del Regne Unit. Aquest gabinet consolida el sistema de segregació i imposa un proteccionisme.

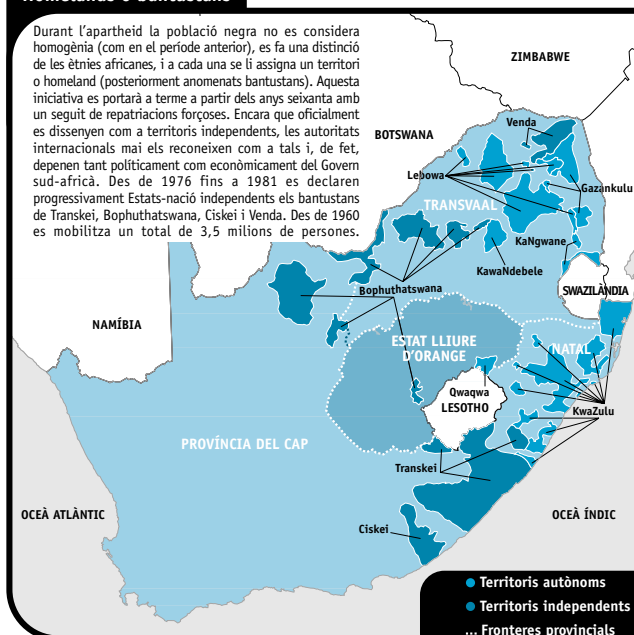
1929 ▶ Cau el preu de l'or en el mercat internacional. L'aliança entre nacionalistes i laboristes també entra en crisi. Per sobreviure en el poder, els nacionalistes es decanten pel capital estranger, fins ara rebutjat, i conserven la segregació racial per tal d'oferir mà d'obra barata.

1931 ▶ L'Statute of Westminster afirma l'autonomia del Parlament sud-africà.

1933 ▶ La crisi mundial iniciada el 1929 obliga Hertzog a formar un Govern de coalició amb el South African Party de Jan Christiaan Smuts. L'any següent ambdós partits es fusionen creant l'United Party.

Homelands o bantustans

Durant l'apartheid la població negra no es considera homogènia (com en el període anterior), es fa una distinció de les ètnies africanes, i a cada una se li assigna un territori o homeland (posteriorment anomenats bantustans). Aquesta iniciativa es portarà a terme a partir dels anys seixanta amb un seguit de repatriacions forçoses. Encara que oficialment es dissenyen com a territoris independents, les autoritats internacionals mai els reconeixen com a tals i, de fet, depenen tant políticament com econòmicament del Govern sud-africà. Des de 1976 fins a 1981 es declaren progressivament Estats-nació independents els bantustans de Transkei, Bophuthatswana, Ciskei i Venda. Des de 1960 es mobilitza un total de 3,5 milions de persones.

Font ▶ Revue Tiers Monde, 159, 1999

1939 ▶ Quan esclata la Segona Guerra Mundial, Hertzog s'inclina per la neutralitat i Smuts per la intervenció al costat dels aliats, que s'acaba imposant.

1945 ▶ Acabada la guerra, el Govern impulsa un gran desenvolupament econòmic i afavoreix un ampli moviment d'immigració blanca.

1948 ▶ El Partit Nacional Afrikaner Purificat (National Party) guanya les eleccions i la minoria d'origen anglès perd el domini del Parlament. La política de "desenvolupament separat" és substituïda per l'apartheid, és a dir, la política de segregació racial portada a l'extrem, precisament en un moment en què s'havien impulsat, durant els anys de la Segona Guerra Mundial, els nous corrents d'alliberament dels negres. Els tres grans pilars de l'apartheid són: la Llei de la terra, que determina el lloc de residència segons el color de la pell; la Llei de registre de la població (Population Registration Act), que classifica racialment el recent nascut, i la Llei de salconduit, que regula l'accés a les ciutats.

1949 ▶ Es prohibeix l'acta de matrimonis mixtes (Mixed Marriages Act).

1951 ▶ S'estableix la llei que permet crear els territoris semiautònoms coneguts com a bantustans o homelands (terres natus) per als no blancs. És durant els anys cinquanta quan la vella dominació de les inversions britàniques deixa pas a una onada més gran d'inversions procedents dels EUA, l'Alemanya Federal, França i Japó, que converteix Sud-àfrica en un empori econòmic de dimensions internacionals. Per la seva banda, els moviments de resistència a l'apartheid, ja siguin negres, asiàtics o de mestissos, es caracteritzen per treballar en pro d'un canvi pacífic del sistema.

1955 ▶ S'amplia el front antiracista amb l'anomenada Carta de la Llibertat, subscripta per l'ANC i també per moviments d'indis, mestissos, liberals i socialistes. La carta inclou una denúncia radical a l'apartheid

i reclama la seva abolició, així com la redistribució de la riquesa.

El Govern "nacionalista" elabora una sèrie de lleis per tal de castigar la resistència passiva.

1959 ▶ Es crea el Congrés Panafricà (PAC).

1960 ▶ El PAC convoca una manifestació a la ciutat de Sharpeville per protestar contra la llei que limita el moviment dels treballadors negres en àrees reservades als blancs. La manifestació és durament reprimida amb un balanç de 70 morts. Després d'aquest incident, el PAC, l'ANC i el Partit Comunista (creat el 1921) són il·legalitzats.

1961 ▶ El país és denominat oficialment República de Sud-àfrica.

L'enderrocament de l'apartheid

1962 ▶ El Govern sud-africà crea el primer bantustan, el Transkei, com a territori de l'ètnia xhosa i li dóna autonomia l'any següent.

1963 ▶ Els principals dirigents de l'ANC són detinguts. Nelson Mandela és condemnat a cadena perpètua i Oliver Tambo continua com a líder del moviment a l'exili. Durant aquesta època, un sud-africà negre no pot votar, ha d'utilitzar permisos per circular, pot ser detingut de forma arbitrària, no té dret a vaga ni a sindicat-se, no té accés als serveis públics, no pot estudiar a les escoles dels blancs, etc. Les ciutats experimenten una forta immigració de treballadors agrícoles negres provinents dels bantustans.

1966 ▶ El Regne Unit concedeix la independència a Basutoland (Lesotho) i a Betsuanalàndia (Botswana).

1968 ▶ El Regne Unit concedeix la independència a Swazilàndia. Sud-àfrica es troba pràcticament aïllada a nivell internacional, perquè manté amb força l'apartheid i es nega a abandonar l'administració de l'Àfrica del sud-oest (Namíbia), administració concedida per la Societat de Nacions, però retirada per l'ONU el 1966.

1970 ▶ Durant els anys setanta sorgeixen nous corrents i factors que militen a favor del canvi: una organització eficaç dels obrers negres de les indústries manufactureres; la tornada de l'agitació contra l'apartheid per part dels estudiants negres agrupats segons la discriminació racial en "col·legis tribals" (zulus, xhoses, sothos, etc.); l'aparició d'un moviment anomenat Consciència Negra (el principal dirigent del qual, Steve Biko, mor aviat en una presó blanca); la victòria dels moviments d'alliberament negres a Moçambic i Angola, el 1975, que porta la independència d'ambdós països; la rebel·lió, el 1976, de joves negres de Soweto (barri del sud-oest de la ciutat de Johannesburg).

1975 ▶ Buthelezi, líder dels zulus, crea el moviment d'alliberament cultural Inkatha.

1976 ▶ Rebel·lió de joves marginats als suburbis de Johannesburg. La revolta de Soweto (South West Township), un barri del sud-oest de la ciutat, mostra als blancs que la crisi ha arribat a les ciutats.

1981 ▶ El règim sud-africà està pràcticament en guerra amb Angola i Moçambic, així com amb la seva colònia de Namíbia, i amenaça envair la recent creada república de Zimbabue.

1983 ▶ Recessió econòmica per la caiguda del preu de l'or, principal producte d'exportació. Les dificultats econòmiques afecten també la classe mitjana blanca, fins ara protegida de qualsevol empobriment. En aquesta situació, els partits racistes d'extrema dreta multipliquen els seus vots.

1984 ▶ El primer ministre Pieter Botha (des de 1978) inicia una reforma constitucional que atorga el vot a indis i mestissos, creant

un Parlament tricameral, amb una cambra per a cada grup racial. Els negres, quasi dos terços de la població del país, són exclosos de la reforma.

1985-1986 ▶ S'aproven diverses lleis que atorguen a la població no blanca uns drets limitats. Durants els anys vuitanta el règim de l'apartheid està completament isolat, tant a causa del creixement de l'oposició interna (l'ANC de Nelson Mandela, l'United Democratic Front [UDF] i el Congrés de Sindicats Sud-africans [COSATU]), com per la pressió internacional.

1988 ▶ El Govern, cada vegada més intransigent, il·legalitza els grups d'oposició, així com l'activitat sindical. Per altra banda, també intensifica les incursions als països veïns, especialment a Botswana i Zimbabue.

1989 ▶ Botha, acorralat per una crisi interna del seu propi partit, renúncia al càrrec. El substitueix Frederik de Klerk, que es manifesta a favor d'un canvi en el sistema racista. El setembre es convoquen eleccions parlamentàries, en les quals el Partit Nacional conserva la majoria, malgrat les grans protestes de ciutadans negres i la vaga general convocada pel Moviment Democràtic de Masses, coalició antiapartheid a la qual s'adhereixen totes les organitzacions il·legals.

1990 ▶ El 20 de març Namíbia obté la seva independència de Sud-àfrica. El febrer, De Klerk legalitza l'ANC i altres grups de l'oposició; Mandela és alliberat el dia 11 d'aquest mateix mes i, el desembre, Oliver Tambo torna de l'exili. El mes de maig Mandela anuncia un acord entre l'ANC i el Govern per posar fi a la violència i normalitzar la vida política. L'ANC deixa les armes.

Altres iniciatives del Govern són la renúncia a la creació de més bantustans (ja n'havia creat 10) i l'abolició de la segregació racial a tots els llocs públics.

1991 ▶ Durant el mes de juny, el Govern aboleix la Llei de registre de la població i la Llei de terres. També promet iniciar negociacions per una nova Constitució. Els EUA aixequen el bloqueig econòmic.

Esclata l'anomenat *inkathagate*, quan se sap que el Govern ha ofert suport econòmic i militar als zulus. Els enfrontaments entre l'ANC i Inkatha provoquen uns 5.000 morts des de 1986.

1993 ▶ El 22 de desembre s'aprova la Constitució provisional.

Primeres eleccions democràtiques multiètniques

1994 ▶ Primeres eleccions multiètniques de la història sud-africana (entre el 26 i el 29 d'abril), amb una participació del 87%. L'ANC obté el 63% del vots i Nelson Mandela és escollit president.

1996 ▶ Es crea el Tribunal de la Veritat i la Reconciliació per investigar i aclarir els assassinats i les violacions dels drets humans durant el període 1960-1993. El Partit Nacional abandona el Govern d'unitat per passar a l'oposició. L'Assemblea Nacional aprova una nova Constitució.

1998 ▶ Davant l'augment de la criminalitat, Mandela insinua la possibilitat d'imposar un toc de queda a algunes regions del país per mantenir la llei i l'ordre.

1999 ▶ Eleccions generals. L'ANC torna a guanyar, amb el 66,4% del vots, i és president Thabo Mvuyelwa Mbeki.

dCIDOB 79.

Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos móns. Nigèria: un gegant en dificultats.

El VIH/SIDA a l'Àfrica Subsahariana. Una regió en alerta roja.

EL VIH/SIDA a l'Àfrica Subsahariana ▶

UNA REGIÓ EN ALERTA ROJA

El Programa Conjunt de les Nacions Unides sobre el VIH/SIDA (ONU-SIDA) i l'Organització Mundial de la Salut (OMS) calcula que, a finals del 2000, el nombre de persones que viu en al món amb el virus de la immunodeficiència adquirida (VIH) que causa la sida se situa al voltant dels 36,1 milions. Només durant l'any 2000 s'han infectat diàriament unes 15.000 persones, més del 95% de les quals viu en els països en desenvolupament, principalment a l'Àfrica Subsahariana.

Àfrica és el continent més afectat per la sida, ja que acull el 70% dels adults i el 80% dels nens que viuen en l'actualitat amb el VIH; un virus que amenaça devastar comunitats senceres i invertir dècades senceres de progrés cap a un futur més pròsper i saludable a l'Àfrica Subsahariana.

En aquesta regió s'estima que 3,8 milions d'adults (entre 15 i 49 anys) i infants s'han infectat durant el 2000, fet que eleva a finals d'any a 25,3 milions el nombre total de persones que viuen amb la malaltia.

L'Àfrica subsahariana s'enfronta a tres grans reptes:

- ▶ Proporcionar assistència sanitària, suport i solidaritat a una població creixent de persones amb malalties relacionades amb el VIH.
- ▶ Reduir la taxa anual de noves infeccions, potenciant la prevenció.
- ▶ Afrontar l'impacte acumulatiu de més de 17 milions de morts per la sida sobre els orfes i altres supervivents, les comunitats i el desenvolupament nacional.

Per fer front a aquests reptes, ONUSIDA fa una crida a la comunitat internacional per tal que aportí els com a mínim més de 3.000 milions de dòlars anuals que són necessaris.

Malgrat aquest panorama, hi ha una dada per a l'esperança, ja que la incidència del VIH a l'Àfrica Subsahariana sembla que s'està estabilitzant, fins i tot es constata que en alguns països ha disminuït, principalment a causa de dos factors: d'una banda, l'epidèmia ja ha infectat la major part de les persones més propenses a contraure la malaltia i, de l'altra, les mesures preventives comencen a ser realment eficaces en alguns països. Com ja hem esmentat, en el conjunt de la regió, durant el 2000 les noves infeccions han sumat 3,8 milions, una mica menys que durant el 1999, quan la xifra va arribar als 4 milions. No obstant això, aquesta tendència pot empitjorar si països com Nigèria comencen a experimentar una ràpida expansió del virus.

És difícil quantificar l'impacte del VIH/SIDA a la situació macroeconòmica de la regió, ja que existeixen molts altres factors (sequera, conflictes, corrupció, etc.) que influeixen en el rendiment econòmic i compliquen la tasca de realitzar previsions. Malgrat tot, hi ha proves que mostren com, a mesura que augmenten les taxes de prevalència del VIH, disminueixen significativament tant els ingressos nacionals totals (PIB) com el ritme de creixement. Els països de la regió que tenen un índex d'infecció inferior al 5% de la població adulta sofriran un impacte discret en el ritme de creixement del PIB, però quan aquesta taxa arribi al 20% o més (tal i com passa als països del sud del continent) el creixement del PIB pot disminuir fins un 2% anual.

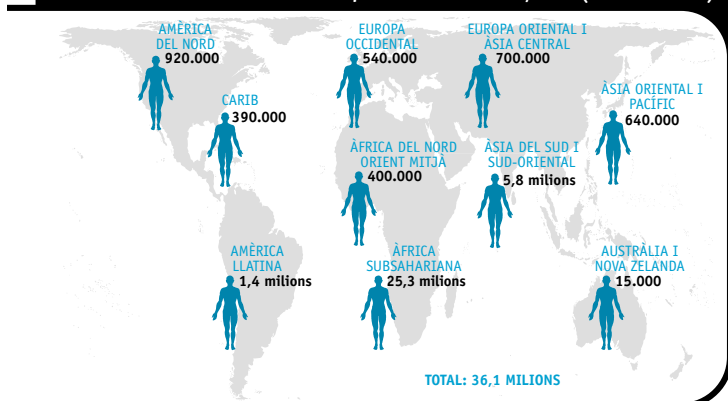
Estadístiques i característiques regionals del VIH/SIDA, desembre del 2000

regió	inici de l'epidèmia	adults i nens que conviuen amb el VIH/SIDA	adults i nens infectats durant el 2000	prevalència entre adults*	% de dones amb VIH positiu	principals modalitats de transmissió**
Àfrica Subsahariana	final dels 70 principi dels 80	25,3 milions	3,8 milions	8,8%	55%	Hetero
Àfrica del Nord Orient Mitjà	final dels 80	400.000	80.000	0,2%	40%	Hetero, CDI
Àsia Meridional i Sud-oriental	final dels 80	5,8 milions	780.000	0,56%	35%	Hetero, CDI
Àsia Oriental i Pacífic	final dels 80	640.000	130.000	0,07%	13%	CDI, Hetero, HSH
Amèrica Llatina	final dels 70 principi dels 80	1,4 milions	150.000	0,5%	25%	HSH, CDI, Hetero
Carib	final dels 70 principi dels 80	390.000	60.000	2,3%	35%	Hetero, HSH
Europa Oriental i Àsia Central	principi dels 90	700.000	250.000	0,35%	25%	CDI
Europa Occidental	final dels 70 principi dels 80	540.000	30.000	0,24%	25%	HSH, CDI
Amèrica del Nord	final dels 70 principi dels 80	920.000	45.000	0,6%	20%	HSH, CDI, Hetero
Austràlia i Nova Zelanda	final dels 70 principi dels 80	15.000	500	0,13%	10%	HSH
TOTAL		36,1 milions	5,3 milions	1,1%	47%	

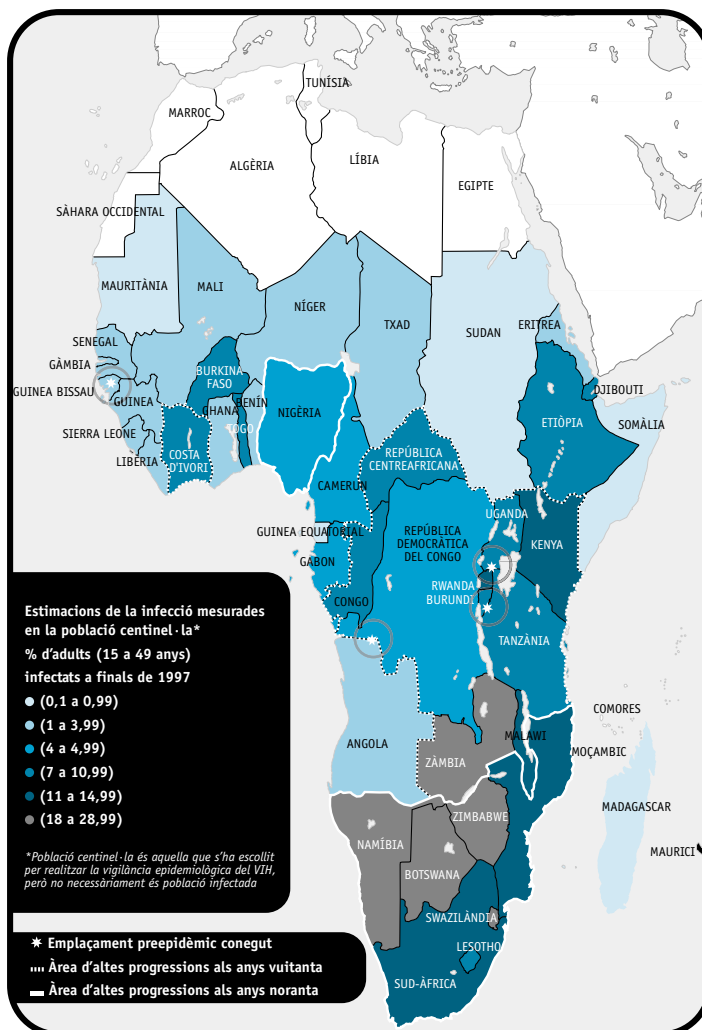
*La proporció d'adults (15 a 49 anys d'edat) que viuen amb el VIH/SIDA al 2000, segons xifres demogràfiques del 2000
**HSH: Homes que tenen relacions sexuals amb homes CDI: consumidors de drogues intravenoses i Hetero: Heterosexual

EL VIH/SIDA A L'ÀFRICA SUBSAHARIANA

Nombre estimat d'adults i infants que viuen amb el VIH/SIDA (final del 2000)

Font • ONUSIDA/OMS

Per a més informació ►
www.unaids.org
www.worldbank.org/af/aid
www.panosinst.org
www.aids.org

Font ► Afrique Contemporaine, 195 juillet-septembre 2000

Nigèria

► Segons un estudi d'ONUSIDA i l'OMS, les dades estimades d'adults i infants que viuen amb el VIH/SIDA en aquest país són les següents (final 1999):

Total adults i infants: 2,7 milions

Adults (15-49 anys): 2,6 milions (un 5% de la població total adulta)

Dones (15-49 anys): 1,4 milions

Infants (0-14 anys): 120.000

► Durant uns quants anys la prevalença del VIH a Nigèria s'ha mantingut baixa, però últimament les xifres s'estan incrementant ràpidament. Segons un estudi encarregat pel Ministeri de Sanitat del país, el percentatge de població infectada per la malaltia ha passat progressivament de l'1,8% el 1991, al 3,8% el 1993, al 4,5% el 1995, fins al 5,4% el 1999.

► Només durant el 1998, el país registra 571.036 casos, convertint Nigèria en el país número 27 dels que es troben en una situació més crítica al món, el qual contribueix amb un 8,9% al percentatge d'infecció global i amb un 12,5% a la càrrega africana del VIH.

► Les zones més afectades del país són les grans àrees urbanes, tot i que s'ha de tenir en compte que també són les més estudiades i, per tant, també les que aporten més casos.

► Durant el recent passat de règims militars, el país poc va fer per afrontar l'amenaça de la sida; avui, però, sembla que el règim civil d'Obasanjo ha iniciat un programa d'emergència que se centra en tres aspectes: potenciar l'accés a la informació; prevenir la transmissió de mare a fill i assegurar l'accés a la medicació durant el tractament de la malaltia.

Sud-àfrica

► Segons un estudi d'ONUSIDA i l'OMS, les dades estimades d'adults i infants que viuen amb el VIH/sida en aquest país són les següents (final 1999):

Total adults i infants: 4,2 milions

Adults (15-49 anys): 4,1 milions (un 20% de la població total adulta)

Dones (15-49 anys): 2,3 milions

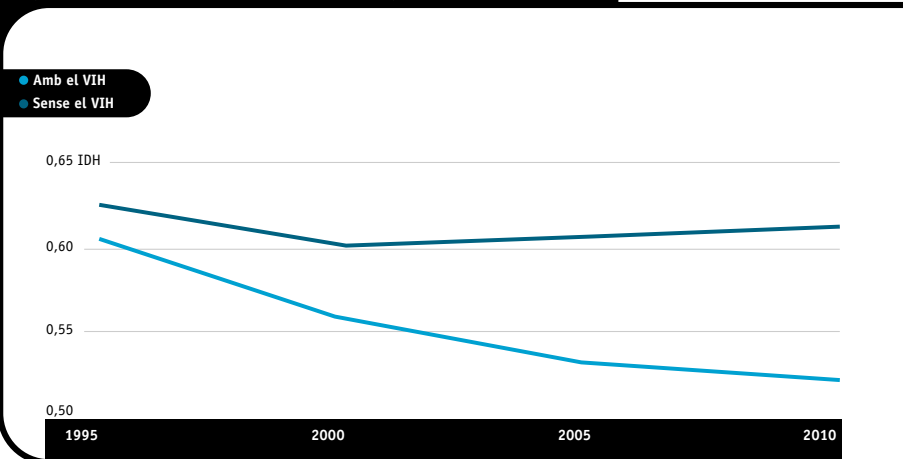
Infants (0-14 anys): 95.000

► Segons el Govern sud-africà, aquesta xifra total d'adults infectats, s'incrementa en mig milió de persones el 2000, és a dir, puja a 4,7 milions.

► Les dones són més vulnerables a la malaltia a causa de tres factors: biològic (el sexe sense protecció és més perillós per a les dones); social (la desigualtat de gènere), i econòmic (les dones en general, i sobretot les mares solteres, són més pobres que els homes i, per tant, tenen menys accés als recursos, tant els de prevenció com els de tractament).

► Amb una taxa de prevalença del 20% de la població total (final de 2000), l'impacte de la sida en la vida econòmica i social del país comença a fer estralls. Els estudis sobre el tema són pessimistes, precisament en un país on la renda per càpita és sis vegades superior a la de la resta de països de la regió i on la producció econòmica nacional representa el 40% del total de països de l'Àfrica Subsahariana. La taxa global de creixement econòmic de Sud-àfrica durant la propera dècada serà segurament 0,3-0,4 punts percentuals inferior cada any al que hagués aconseguit sense la sida. Seguint aquestes dades, el 2010 el PIB real serà un 17% inferior al que s'hauria arribat sense la malaltia. En termes actuals, això suposa unes pèrdues de 22.000 milions de dòlars per a l'economia del país. S'ha de tenir en compte, però, que aquestes projeccions es basen en el supòsit que els programes de prevenció no produeixin canvis radicals en les taxes d'infecció del VIH en un futur immediat.

Impacte de la sida sobre l'Índex de Desenvolupament Humà a Sud-àfrica

Font • www.unaids.org/publications/graphics/addis/sld023.htm

dCIDOB 79.

**Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos
móns. Nigèria: un gegant en
dificultats.**

Adreces d'internet interessants per visitar.

ADRECES D'INTERNET interessants per visitar ►

GENERALS ►

AFROL.COM

www.afrol.com/es/index_netscape.htm

Idioma: castellà

Aquest portal general d'Àfrica ofereix, a la seva pàgina principal, les notícies d'actualitat més recent del continent africà, així com alguns documents i dossiers especials sobre temes com l'informe de les Nacions Unides sobre els Drets Humans a Guinea Equatorial del 2001, el turisme al Marroc o la independència de Somalilàndia.

Aquest web també inclou les següents seccions:

- Notícies, enllaços i documents d'anàlisi classificats per països; entre els temes que tracta, destaquem: cultura, drets humans, fòrums de discussió, mapes, medi ambient, mitjans de comunicació, qüestions de gènere i organitzacions.
- Accés als arxius de totes les notícies publicades, classificades per països, per ordre cronològic i per dossiers especials. Conté un motor de cerca.
- Calendari de les activitats relacionades amb Àfrica a Espanya i diverses adreces d'interès d'organitzacions i instituts culturals al país.

ALLAFRICA.COM

<http://allafrica.com>

Idioma: anglès i francès

AllAfrica Global Media és un proveïdor de notícies i informació africanes. A través del seu web ofereix els seus serveis als diversos clients, ja siguin institucions o agències. Incorpora les darreres notícies a mesura que van apareixent.

- Cada dia edita més de 500 notícies de més de 80 mitjans de comunicació africans i de redactors de la pròpia plantilla.
- Diverses possibilitats d'accés als enllaços: pels titulars del dia, per seccions (ex.: economia, esports, salut i sida, editorials, llibres i música, art, infància i educació, PanÀfrica, mitjans de comunicació, religió, medi ambient, tecnologia, viatges, especials) o per regions (Àfrica del Nord, de l'Est, Occidental, Central i del Sud).
- Secció dedicada a reportatges gràfics classificats per temes que van des de l'art modern a Àfrica fins a les darreres eleccions celebrades a Ghana o la crisi dels refugiats a Guinea.
- Motor de cerca a partir d'un llistat de països per ordre alfabètic.

INDEX ON AFRICA

www.afrika.no/index

Idioma: anglès

Una extensa guia de tot el continent. Aquest web ens ofereix informacions diverses classificades en les següents seccions:

- Notícies sobre Àfrica: classificades per categories (agències, diaris, ràdios i televisions, publicacions periòdiques, etc.) i per recursos (socis dels mitjans de comunicació africans).
- Països: tots els països africans classificats per ordre alfabètic amb els seus enllaços corresponents.
- Temes: enllaços agrupats per temes. Destaquem els següents: art, desenvolupament, música, educació, literatura, negoci, medi ambient, sanitat, història, drets humans, etc.

SUD-ÀFRICA ▶

IKUSKA

<http://ikuska.com/Africa/Paises/sudafrica.htm>

Idioma: castellà

Dividit en seccions, en aquest web hi trobem molta informació sobre Sud-àfrica en llengua castellana.

- ▶ Mapes i etnologia: descripció dels principals pobles que habiten al país (localització, nombre, característiques, etc.).
- ▶ Notícies: en castellà, de la premsa nacional (diaris "on-line") i d'altres fonts (altres webs i centres d'estudi).
- ▶ Enllaços amb webs centrats en Sud-àfrica: nacionals, estrangers i per temes.
- ▶ Llengües: descripció amb exemples de totes les llengües parlades al país. Diccionaris bàsics d'espanyol i afrikaans, sesotho, xosa i zulu.
- ▶ Secció de viatges: amb tota la informació i les adreces de contacte necessàries per programar un viatge: el visat, les ambaixades i consulats, i llista de consells pràctics.
- ▶ Taulell d'anuncis: s'hi pot publicar un avís demanant informació específica d'una regió o d'un tema o cercar companys de viatge per marxar a l'Àfrica.

AFRICA. SOUTH OF THE SAHARA – UNIVERSIDAD DE STANFORD

www-sul.stanford.edu/depts/ssrg/africa/rsa.htm

Idioma: anglès

Aquesta secció del web oficial de la Universitat de Stanford ofereix nombroses adreces d'internet relacionades amb Sud-àfrica, seleccionades i classificades per temes: art (calendari d'exposicions i esdeveniments culturals, museus i galeries, publicacions especialitzades), llistes de discussió, dissertacions, economia (empreses sud-africanes), educació, eleccions 1999 (enllaços a dossiers especials elaborats pels mitjans de comunicació nacionals i internacionals), medi ambient, salut, història, drets humans (organitzacions humanitàries, dossiers i informes), relacions internacionals, internet i informàtica, diaris, treball, llengües i literatura, dret, llibreries i arxius, Mandela (webs, reportatges i articles especials dedicats a l'ex president sud-africà), mapes, Exèrcit, música, política i Govern, partits polítics (accés als webs de tots els partits polítics sud-africans), religió, societat, esports i dona (des de magazines fins a institucions).

NIGÈRIA ▶

MOTHERLAND NIGERIA

www.motherlandnigeria.com/contents.htm

Idioma: anglès

Web amb informació molt detallada i extensa sobre Nigèria. Elaborat per una noia nigeriana, el contingut d'aquest web s'estructura de la següent manera:

- ▶ Aspectes culturals, socials i geogràfics: ciutadans i pobles, cartografia, explicació de les principals ètnies i les religions que practiquen, alfabet ioruba, ibo i haussa, costums socials, família, educació, etc.
- ▶ Aspectes polítics i econòmics: història del país, composició i funcionament del Govern, comerç, indústria i agricultura, etc.
- ▶ Altres aspectes: nigerians famosos i dones notables, acudits, històries tradicionals, proverbis i, fins i tot, una explicació dels jocs típics de Nigèria.
- ▶ A les diverses seccions s'inclou un llistat d'enllaços per ampliar informació.

ONLINE NIGERIA

<http://onlinenigeria.brinkster.net>

Idioma: anglès

Aquest portal nigerià ofereix tot tipus d'informació i enllaços relacionats amb Nigèria.

- ▶ Informació d'actualitat, com les darreres notícies, i de caràcter polític, amb un llistat del líders i caps polítics nigerians des de 1960, amb foto i petita biografia. Llistat de les principals ètnies del país.
- ▶ Especial sobre la sida: un comptador que mostra com augmenta el nombre de persones infectades pel virus a Nigèria.
- ▶ Llistat d'enllaços a les institucions nacionals i polítiques del país.
- ▶ Llistat dels guardonats amb l'Ordre del Mèrit nigerià des de l'any 1972 fins al 1992 i un especial sobre les personalitats nigerianes a escala internacional.
- ▶ Les receptes més tradicionals de la gastronomia nigeriana.

dCIDOB 79.

Sud-àfrica: coexistència fràgil de dos móns. Nigèria: un gegant en dificultats.

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB.

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB

► **T.Econ. 8210/01 • AFRICA'S GREAT BLACK HOPE: A SURVEY OF SOUTH AFRICA**

John Grimond

The Economist, 8210, 2001 / London ; pp: Sup. 1-16

► **C.D.J. 2/00 • COMMUNITY DEVELOPMENT IN DEMOCRATIC SOUTH AFRICA**

Scott Bollens

Community development journal, 2, 2000 / Oxford ; pp: 167-180

► **41676 -L • CONFLICTOS Y COOPERACIÓN EN ÁFRICA ACTUAL**

José Urbano Martínez Carreras (coord.) ; Basilio Rodríguez Cañada (coord.)

Sial, 2000 / Madrid ; pp: 1-187

► **41162-L • DECENTRALISED COOPERATION AND JOINT ACTION: BUILDING PARTNERSHIPS BETWEEN LOCAL GOVERNMENT AND CIVIL SOCIETY IN AFRICA**

Jossy Materu ; Tony Land ; Volker Hauck (et al.)

European Centre for Development Policy Management (ECDPM), 2000 / Maastricht ; pp: 1-180

► **Dev. Pr. 1/00 • THE DEVELOPMENT ROLE OF COMMUNITY BANKS IN RURAL NIGERIA**

Charles Uchenna Onugu

Development in practice, 1, 2000 / Hants ; pp: 102-107

► **Str. Co. 4/00 • DIAMONDS AND CONFLICT: STRATEGIES FOR CONTROL**

The International Institute for Strategic Studies

Strategic comments, 2000 / London ; pp: 1-2

► **41796-L • USING LIFE HISTORIES TO EXPLORE CHANGE: WOMEN'S URBAN STRUGGLES IN CAPE TOWN, SOUTH AFRICA**

Rachel Slater

Oxfam, 2000 / Oxford ; pp: 38-46

► **T.Econ. 8153/00 • HERE'S HOPING: A SURVEY OF NIGERIA**

Robert Guest

The Economist, 8153, 2000 / London ; pp: Sup. 1-16

► **41793-L • INSTITUTIONALIZING GENDER EQUALITY: COMMITMENT, POLICY AND PRACTICE: A GLOBAL SOURCE BOOK**

Minke Valk ; Margo Kooijman ; Adiel N. Mbabu (et al.)

Royal Tropical Institute ; International Information Centre and Archives for the Women's Movement; Oxfam, 2000 / Amsterdam ; pp: 7-172

► **41682-L • NIGERIA, UN GIGANTE INQUIETO**

Gerardo González Calvo

En: Conflictos y cooperación en África actual / Sial, 2000 / Madrid ; pp: 69-78

► **J.M.A.S. 4/00 • "PARLIAMENT IS ANOTHER TERRAIN OF STRUGGLE": WOMEN, MEN AND POLITICS IN SOUTH AFRICA**

Gisela Geisler

The journal of modern African studies, 4, 2000 / Lancaster ; pp: 605-630

► **J.M.A.S. 4/00 • POLITICAL LEADERSHIP IN THE ANC: THE SOUTH AFRICAN PROVINCES 1994-1999**

Geoffrey Hawker

The journal of modern African studies, 4, 2000 / Lancaster ; pp: 631-658

► **J.M.A.S. 1/00 • SAFE SECTS? DYNAMIC RELIGION AND AIDS IN SOUTH AFRICA**

Robert C. Garner

The journal of modern African studies, 1, 2000 / Lancaster ; pp: 41-69

► **A.Cm. 195/00 • LA SANTÉ EN AFRIQUE: ANCIENS ET NOUVEAUX DÉFIS**

Marc-Eric Gruénais ; Roland Pourtier ; André Prost (et al.)

Afrique contemporaine, 195, 2000 / Paris ; pp: 3-282

► **Str. Co. 10/00 • THE SOUTH AFRICAN MILITARY: RACISM AND RESTRUCTURING**

The International Institute for Strategic Studies

Strategic comments, 10, 2000 / London ; pp: 9-10

► **J.M.A.S. 1/00 • STRUCTURAL CHANGE, THE OIL BOOM AND THE COCOA ECONOMY OF SOUTHWESTERN NIGERIA, 1973-1980s**

Ezequiel Ayodele Walker

The journal of modern African studies, 1, 2000 / Lancaster ; pp: 71-87

► **J.M.A.S. 2/00 • THE TWO FACES OF PRIVATISATION: POLITICAL AND ECONOMIC LOGICS IN TRANSITIONAL SOUTH AFRICA**

James Jude Hentz

The journal of modern African studies, 2, 2000 / Lancaster ; pp: 203-223

► **IDS-B 1/00 • WHOSE ACCOUNTABILITY? PARTICIPATION AND PARTNERSHIP IN A DISABLING ENVIRONMENT**

Sam Unom

The Institute of Development Studies (IDS) / *IDS bulletin*, 1, 2000 / Brighton ; pp: 78-87

► **J.M.A.S. 2/00 • WORKING CONDITIONS AND EMPLOYEE COMMITMENT IN INDIGENOUS PRIVATE MANUFACTURING FIRMS IN NIGERIA: MANAGING BUSINESS ORGANISATIONS FOR INDUSTRIAL DEVELOPMENT**

Chikwendu Christian Ukaegbu

The journal of modern African studies, 2, 2000 / Lancaster ; pp: 295-324

► **Ti.M.159/99 • AFRIQUE DU SUD: LES DÉBATS DE LA TRANSITION**

Roger Meunier ; Jean Copans

Institut d'Étude du Développement Economique et Social (IEDES) / *Revue Tiers Monde*, 159, 1999 / Paris ; pp: 489-498

► **Ti.M. 159/99 • AFRIQUE DU SUD: POUVOIR, POLITIQUE ET STRATÉGIE ÉCONOMIQUE DANS LA TRANSITION DÉMOCRATIQUE**

Adam Habib; Vishnu Padayachee

Institut d'Étude du Développement Economique et Social (IEDES) / *Revue Tiers Monde*, 159, 1999 / Paris ; pp: 499-529

► **A.Cm. 192/99 • LA CHEFFERIE TRADITIONNELLE FACE À LA DÉMOCRATISATION DES POUVOIRS LOCAUX**

Ivan Crouzel

Afrique contemporaine, 192, 1999 / Paris ; pp: 30-39

► **E.A.D. 53/99 • LA "COMERCIALIZACIÓN" DE LA ALFABETIZACIÓN A NIVEL POPULAR: MITOS Y REALIDADES**

Rosemary Nwangwu

Instituto de la Cooperación Internacional de la Asociación Alemana para Educación de Adultos / *Educación de adultos y desarrollo*, 53, 1999 / Bonn ; pp: 51-60

► **CODESRIA-AD 1-2/99 • DEMOCRATIC TRANSITION AND POLITICAL VIOLENCE IN NIGERIA**

Ebenezer Obadare

Council for the Development of Economic and Social Research in Africa (CODESRIA) / *Afrique et développement*, 1-2, 1999 / Dakar ; pp: 199-219

► **Dev. Pr. 1-2/99 • AN ENDOGENOUS EMPOWERMENT STRATEGY: A CASE-STUDY OF NIGERIAN WOMEN**

P. Kassey Garba

Development in practice, 1-2, 1999 / Hants ; pp: 130-141

► **IFPP 2/99 • FAMILY PLANNING ATTITUDES AND USE IN NIGERIA: A FACTOR ANALYSIS**

Clifford Obby Odimegwu

The Alan Guttmacher Institute / *International family planning perspectives*, 2, 1999 / New York ; pp: 86-91

► **Str. Co. 3/99 • A LAST CHANCE FOR NIGERIA? HIGH HOPES, GRIM REALITIES**

The International Institute for Strategic Studies (IISS)

Strategic comments, 3, 1999 / London ; pp: 7-8

► **I.C.E.-S 2625/99 • NIGERIA: EVOLUCIÓN ECONÓMICA Y RELACIONES BILATERALES CON ESPAÑA**

Oficina Comercial de España en Laos

Ministerio de Economía y Hacienda / *Información comercial española, semanal*, 2625, 1999 / Madrid ; pp: 21-39

► **Cur.Hi. 628/99 • NIGERIA: FROM DESPAIR TO EXPECTATION**

Peter Lewis

Current history, 628, 1999 / Philadelphia ; pp: 223-227

► **A.Cm. 192/99 • LA POLITIQUE ÉTRANGÈRE DE THABO MBEKI**

Valérie Pascal

Afrique contemporaine, 192, 1999 / Paris ; pp: 14-18

► **CODESRIA-AD 3-4/99 • RESOURCES, POPULATION AND CONFLICTS: TWO AFRICAN CASE STUDIES**

Cyril I. Obi

Council for the Development of Economic and Social Research in Africa (CODESRIA) / *Afrique et développement*, 3-4, 1999 / Dakar ; pp: 47-69

► **34122-L • ÁFRICA. HISTORIA DE UN CONTINENTE**

John Iliffe

Cambridge University Press, 1998 / New York ; pp: 5-400

► **38665-L • NEGOTIATING REPRODUCTIVE RIGHTS: WOMEN'S PERSPECTIVES ACROSS COUNTRIES AND CULTURES**

Rosalind P. Petchesky (ed.); Karen Judd (ed.)

International Reproductive Rights Research Action Group (IRRRAG) / Zed Books, 1998 / London; New York; pp: 1-323

► **Str. Co. 2/98 • NIGERIA'S TRANSITION TO CIVILIAN RULE: LITTLE PROSPECT OF REAL CHANGE**

The International Institute for Strategic Studies (IISS) / *Strategic comments*, 2, 1998 / London ; pp: 3-4

► **T.W.Q. 3/98 • SOUTH AFRICA'S EMERGENCE AS A MIDDLE POWER**

Janis Van der Westhuizen

Third World quarterly, 3, 1998 / Abingdon ; pp: 435-455

► **J.A. 1897/97 • OPERATION ISLAM CONTRE EMBARGO: CE QUE KADDAFI A FAIT ET AU NIGERIA**

Béchir Ben Yahmed ; Cherif Ouazani ; Jean-François Revel (et al.)

Jeune Afrique, 1897, 1997 / Paris ; pp: 1-16